

GIBBARDS NORMATIVE LOGIKK

Heidi Hansen Tømmerås

Masteroppgave i filosofi

Institutt for filosofi, idè- og kunsthistorie
og klassiske fag

ved Universitetet i Oslo/ Høst 2008

Veileder: Olav Gjelsvik

FORORD:

Jeg vil bruke denne plassen til å takke alle de som har hjulpet meg med denne oppgaven. Tusen takk til min veileder Olav Gjelsvik for klare beskjeder og interessante faglige innspill. Uten hans hjelp hadde det ikke blitt noen oppgave. Takk til min kjære familie; lille Ivo og Roy, for all tålmodighet, glede og støtte. Tusen takk til alle mine foreldre: mamma og Stig, pappa og Sæbjørg for all støtte; både mental og praktisk. Takk til Øystein for at du stiller opp når jeg trenger det. Takk til Ida, for at du har vært min filosofivenninne og diskusjonspartner fra grunnfag til master. Takk til alle mine gode venner og støttespillere.

INNHold:

Forord.....	3
Innhold.....	4
1. Innledning.....	5
2: Wise Choices, Apt Feelings.....	8
2.1: Den negative semantiske påstanden.....	8
2.2: Den negative pragmatiske påstanden.....	11
2.3: Den positive pragmatiske påstanden.....	15
2.4: Normativ diskurs objektive overflate.....	18
3: Frege-Geach Problemet.....	20
2.1: Slutningsrelasjoner og minimal sannhet.....	23
2.2: Gibbards formelle representasjon av normativt innhold.....	30
2.3: Problemer.....	34
4: Thinking How to Live:.....	40
4.1: Agnostisisme.....	43
4.2: Praktisk Diskusjon: et mulighetsbevis.....	45
4.3: Frege-Geach problemet.....	47
4.4: Hypertilstander.....	50
4.5: Minimale fakta.....	52
4.6: Normativ diskusjon.....	55
5: Konklusjon.....	58
6: Litteratur.....	60

1: INNLEDNING:

«We are special animals, and we find it easy to regard ourselves as special - but hard to conceive of ourselves as special animals. How can we understand ourselves as members of an evolved species, we humans who can think about rationality and justification and morality?»¹

Allan Gibbard har et grunnleggende naturalistisk verdensbilde. Mennesker er, som alt annet i denne verden, enheter bygd opp av fysiske bestanddeler; vi er deler av en naturlig orden. I *Wise Choices Apt Feelings*, som Gibbard gav ut i 1990 skriver han: «There is only nature and human life within nature». Gibbards filosofiske prosjekt er, slik jeg ser det, mest grunnleggende et forsøk på å gi en redegjørelse av våre normative liv innenfor disse rammene: «We cannot rest content with magic», skriver Gibbard.² Det viktigste forklaringsmessige redskapet er derfor evolusjonsteori. Ideen er at behovet for å ha en historie om hvordan normativ tenkning har utviklet seg både kan legge ned begrensinger for hvilke type teorier som gir et plausibelt bilde av hva normativ tenkning er og gi teorier som en, på bakgrunn av evolusjonære betraktninger, skulle kunne forvente gir et riktig bilde av normativ diskurs troverdighet.

Det finnes ingen normative fakta innenfor rammene av et naturalistiske verdensbilde, mener Gibbard. Han plasserer seg med det i en ikke-kognitivistisk tradisjon. Som de fleste ikke-kognitivist er Gibbard også ekspressivistisk: normativt språk skal gjøres rede for som uttrykk for normative dommer og normative dommer er ikke overbevisninger, hevder han i *Wise Choices, Apt Feelings*.³ Ved å adoptere deler av A. C. Ewings kognitivistiske posisjon unngår Gibbard de problemene som er forbundet med emotivistiske posisjoner.⁴ Normative dommer er ikke følelser eller disposisjoner til følelser, mener Gibbard; men omhandler hvilke følelser, tanker eller handlinger som er «rasjonelle» i betydningen «passende»: «A judgment is normative, (...) if on analysis, the judgment includes the simple, non-natural concept of warrant»,

1 (Gibbard 1990: vii)

2 (Gibbard 1990: 106)

3 I henhold til Ayer er moralske dommer følelser: *Language, Truth, and Logic* fra 1946. Hare hevder at de er universelle preferanser: *Moral Thinking* fra. Stevenson er ikke-kognitivistisk, men ikke ekspressivistisk, så vidt jeg kan se: «The Emotive Meaning of Ethical Terms» (1937) Se Phillippa Foots «Approval or Disapproval» for en kritikk av emotivisme. (2002: 189) Hun argumenterer for at det å ha en følelse, en form for moralsk godtagelse for eksempel, innebærer å ha en kognitiv overbevisning; en overbevisning om at noe er moralsk rett, for eksempel. Emotivistiske posisjoner skal gjøres rede for normative dommer som «godtagelser». Hvis vi samtidig, slik Foot synes å mene, er avhengig av å forstå normative dommer for å få tak på hva denne følelsen av «godtagelse» er, oppstår det problemer for emotivistene

4 (Ewing: 1947)

skriver Gibbard. Han betegner videre «passende» som «det normative atomet» som gjør molekylene som inneholder det normative.⁵ Alle normative dommer er rasjonalitetsdommer i denne betydningen; også moralske dommer. De sier noe om når det er passende å føle sinne eller skyld, mener Gibbard.⁶

Ideen er altså å gi en ekspressivistisk redegjørelse av rasjonalitesdommer. Å kalle noe rasjonelt er å uttrykke sin aksept for normer som tillater det, skriver Gibbard: det er å uttrykke en kompleks sinnstilstand som består av å akseptere normer. Sinnstilstanden skal gjøres rede for psykologisk med hjelp fra de redskapene som evolusjonsteori gir oss tilgang på. Normer er, som et resultat av våre koordineringsbehov, motivasjons-ladete, mener Gibbard: å akseptere en norm innebærer å handle, tenke eller føle i tråd med den. Samtidig er normer diskursive av natur og egner seg for resonnering: å akseptere normer innebærer å være disponert til å også akseptere det som følger fra dem, skriver Gibbard. Dette gir oss de redskapene vi trenger for å gjøre rede for de objektive kjennetegnene til normativ diskusjon, mener Gibbard.

Denne oppgaven skal i all hovedsak ta for seg det såkalte «Frege-Geach problemet». Problemet omhandler ett av de av de objektive kjennetegnene til normativ diskurs: det faktum at normative utsagn inngår i komplekse logiske sammenhenger. Setningen «det er galt å lyve» har den samme meningen uavhengig så er det galt å få lillebroren sin til å lyve». Det må være sånn fordi vi ved hjelp av modus ponens kan slutte til «det er galt å få lillebroren sin til å lyve» fra de to overnevnte setningene uten å begå en feilslutning. Problemet er at det ikke ser ut som om noe er uttrykt i den relevante betydningen av ordet når «det er galt å lyve» fungerer som antesendenten i den nevnte kondisjonalen. Dermed kan det se ut som om meningen til den normative setningen likevel ikke kan gis ved en ekspressivistisk analyse.

Gibbard presenterer i *Wise Choices, Apt Feelings* en faktisk-normativ-verden-semantikk som skal løse Frege-Geach problemet. Semantikken fungerer parallelt med mulige-verdener-semantikk og skal gi oss en måte å representere innholdet i normative utsagn. Jeg vil forsøke å vise at det oppstår en del problemer for løsningen; Gibbard får, blant annet, problemer med å gjøre rede for negasjon.

5 (Gibbard 1994: 98) Gibbards rasjonalitesbegrep er ment å være en arbeidsmodell; der dagligdags språk er vagt, stipulerer arbeidsmodellen en klar mening til termen. Gibbard er inspirert av Stevenson her. (Stevenson 1944: 34-36)

6 Hvilke følger dette får for moralske dommer har jeg dessverre ikke muligheten til å gå inn på i denne oppgaven.

Gibbard gav i 2003 ut boken *Thinking How to Live*. Her forsøker han å løse de problemene som oppstod for hans første løsning på Frege-Geach problemet. Oppgaven viser seg å kreve en betydelig omstrukturering av den opprinnelige posisjonen. Jeg skal forsøke å gjøre rede for hva forandringene går ut på og hvilke problemer de løser.

2: WISE CHOICES, APT FEELINGS:

2. 1: DEN NEGATIVE SEMANTISKE PÅSTANDEN:⁷

«The goal was to understand ourselves fundamentally as a part of nature, to include an account of ourselves in what we might call the Galeian core. We treat these broadly Galilean explanations as special; they explain in a specially fundamental way.»⁸

Gibbards oppgave består i å plassere tre mulige typer fakta innenfor dette Galileiske bildet:

1: Naturalistiske fakta: «us as part of nature, our acts and thoughts and feelings as they might be understood in a natural science»

2: Normative fakta: «what it is rational to do and to think and to feel, what it makes sense to do or to think or feel»

3: Fakta som omhandler mening: «what our words mean in general, and in particular what our normative claims mean – what it means to say it is rational to do or think or feel such and such»

Alle fakta skal regnes som naturalistiske fakta i den overnevnte betydningen. Fakta som omhandler mening faller inn under denne kategorien, mens normative fakta ikke gjør det: I Gibbards verdensbilde finnes det, med andre ord, ingen naturalistiske fakta som er spesielt normative: «Apparent normative facts will come out, strictly, as no real facts at all», skriver han.⁹

Gibbards faktasyn skal, med andre ord, opprettholde et skapt skille mellom fakta og normer. Gibbard er selvfølgelig klar over at et slikt skille kan sies å være problematisk. Skillet kan angripes fra begge sider, så og si: det kan argumenteres for at fakta inngår i normer og for at normer inngår i fakta. Filosofer som Kripke, John

7 Jeg har valgt å dele denne presentasjonen av Wise Choices, Apt Feelings inn i tre deler, basert på de tre hovedpåstandene som ligger i teorien. Jeg er klar over at inndelingen noen ganger kan virke litt kunstig, men håper at jeg etterhvert makter å gjøre det klart hvorfor jeg har valgt å gjøre det på denne måten.

8 (Gibbard 1990: 123)

9 (Gibbard 1990: 23)

MacDowell og Phillipa Foot argumenterer for at normer inngår i meningen til en del termer: termene er bærere av standarder, de sier noe om hvilke forpliktelser som «følger» med å akseptere et utsagn.¹⁰ Såkalte «tykke konsepter» synes, på denne måten, å være bundet opp mot spesielle situasjoner samtidig som de gir spesielle type grunner. Putnam, argumenterer på sin side for at normer inngår i fakta: «The practices of scientific inquiry upon which we rely to decide what is and is not a fact, presupposes values», skriver hun.¹¹

Det er likevel mulig å skille på fakta og normer, mener Gibbard; det kan gjøres ved hjelp av «naturlig representasjon»: «I claim (...) that in our thinking about our own nature and our place in the world, talk of «representation» has a job. We can ask what in the world, if anything, our judgments represent.»¹² Faktaoverbevisninger har som sin funksjon å plassere noe i hodet i korrespondanse med dets «subject matter», som Gibbard skriver, derfor kan de bare gjøres rede for ved å nevne de faktaene som de representerer: «We must explain our Galilean judgments as responsive to the kinds of facts that figure in them, or we loose our grounds for making the judgments», skriver Gibbard.¹³ Dette ikke gjelder normative dommer. Det er fullt mulig å gjøre rede for normative dommer uten å nevne noe normativt, mener Gibbard: «in explaining why we make the normative judgements we do, I found normative facts superfluous» skriver han.¹⁴

Hva da med tykke utsagn? Må ikke de sies å representerer fakta på den overnevnte måten? Tykke utsagn er normative og representerer substansielle situasjonsbaserte fakta, medgir Gibbard. Han mener likevel at er at det ikke er det faktum at de representerer aspekter ved verden som gjør dem normative: «even if some normative judgments naturally represent aspects of the world, it is not in virtue of what they naturally represent that these judgments are normative», skriver han. Gibbard gir oss et

10 Kripke: The relation of meaning and intention to future action is normative, not descriptive. (1982: 37)

Foot skriver , som et eksempel, om termen «rude»: «One can admit the description and not assent to calling it rude, but only by refusing to use the term at all, rejecting the whole practice in which it is embedded.» (Foot 1958: 509)

MacDowell: hos den dydige der det slik at forståelsen for den aktuelle situasjonen er det en trenger for å vise «the favourable light in which his actions appeared to him.» (MacDowell 1978:)

11 (Putnam 1981: 128)

12 (Gibbard 1990: 106)

13 (Gibbard 1990: 123)

14 (Gibbard 1990: 122) «Explain skal leses i denne betydningen: «(...), I mean explaining why things happend the way they do. (...) I am talking about things like explaining why a revolution occurred, or why a jury rendered the verdict it did, or why a youngster dropped out of school.» (Gibbard 1993: 55)

eksempel:

«Miss Watson thinks that Jim is getting uppity. If this thought of hers naturally represent a substantive fact, it is the fact that he no longer abases himself before whites. «Jim is getting uppity» and «Jim is no longer abasing himself before whites», then, naturally represent the same fact. Now, this bare fact is in no way normative; a person can accept it without making a normative judgment. An outsider can group together the circumstances in which Miss Watson would call a black man «uppity» without himself being normatively governed to take offence or act repressively.»¹⁵

Gibbard imøtegår til en viss grad Putnams synspunkter; normer inngår i fakta, medgir han. Han argumenterer for at det likevel er mulig å skille dem fra hverandre: epistemiske normer er ikke fakta, og faktautsagn er ikke normative, skriver han. La oss si at det inngår en implisitt normativ dom i den deskriptive overbevisningen «det står en stol midt i rommet»: en dømmer implisitt at det gir mening å tro at det står en stol i der. Likevel er det sånn at det faktum at stolen står der ikke kan parafraseres til å «det gir mening at det står en stol i rommet»: det er ingen normer som styrer om det står en stol der eller ikke.¹⁶

La oss si at Gibbard kan forsvare skillet mellom fakta og normer: faktaoverbevisninger representerer noe i verden, mens normative dommer ikke gjør det. Hva da med det faktum at vi behandler begge typene som om de var kognitive dommer: dommer som representerer fakta og som derfor kan være sanne eller falske?

J. L. Mackie åpner boken *Ethics: Inventing Right or Wrong* med den andre ordens påstanden: «There are no objective values».¹⁷ På første ordens plan ligger det likevel et krav til objektivitet, skriver Mackie. Objektivitetskravet er bygd inn i våre normative konsepter på en sånn måte at gode menings-analyser må forholde seg til det:

«(...) the ordinary moral judgments include a claim to objectivity, an assumption that there are objective values in just the sense in which I am concerned to deny this. And I do not think it is going to far to say that this assumption has been incorporated in the basic, conventional, meanings of moral terms.»¹⁸

Resultatet av disse to elementene må bli en «error-teori» argumenterer Mackie: «Moral scepticism must, therefore, take the form of an error theory, admitting that a belief in objective values is built into ordinary moral thought and language, but

15 (Gibbard 1990: 113-114)

16 Se Blackburns tolkning av Gibbard. (Blackburn 1992: 353)

17 (Mackie 1977)

18 (Mackie 1977:

holdning that this ingrained belief is false», som han skriver.¹⁹

Dette er et standpunkt Gibbard ikke er villig til å ta. To aspekter ved Gibbards teori kan, så vidt jeg kan se, rettferdiggjøre at han ikke gjør det. Det første er en negative pragmatiske påstand: normative utsagn beskriver ikke verden, hevder Gibbard. Dermed kan de heller ikke sies å være «in error» på den måten som Mackie hevder. I tillegg må Gibbard lykkes med sin positive pragmatiske påstand: han må kunne gi en alternativ redegjørelse for normative utsagns funksjon som gjør det klart hvorfor vi behandler våre normative utsagn som om de var objektive.

2.2: DEN NEGATIVE PRAGMATISKE PÅSTANDEN:

«Normative talk is part of nature, but it does not describe nature. In particular, a person who calls something rational or irrational is not describing his own state of mind (...). To call something rational is not to attribute some particular property to that thing – not even the property of being permitted by accepted norms. The analysis is not directly of what it is for something to *be* rational.»²⁰

Selv om normativt språk er en del av naturen så beskriver det den ikke. Gibbards negative pragmatiske påstand er ment å argumentere mot en klassen av teorier; teorier som Gibbard benevner som deskriptivistiske. Disse kan gjenkjennes på den følgende påstanden: en person som kaller noe rasjonelt beskriver det; tilskriver det egenskaper. Disse egenskapene skal så konstituere meningen til termen «rasjonell»: «They take the characteristics that go to make something rational and have it constitute the meaning of the term», skriver Gibbard.²¹

Gibbards argumenter mot deskriptivistiske teorier er inspirerte av G. E Moores argumenter slik vi kjenner dem fra *Principia Ethica*.²² Naturalistiske proposisjoner av formen «nyttelse er det eneste gode» kan ikke gi tilfredstillende definisjoner av termen «god», skriver Moore. Slike definisjoner reduserer «etiske proposisjoner» til psykologiske eller sosiologiske proposisjoner; proposisjoner som kan inngå i rent empiriske undersøkelser.²³ Grunnen til at «god» ikke kan defineres på denne måten er, i

19 (Mackie 1977: 49)

20 (Gibbard 1990: 8)

21 (Gibbard 1990: 10)

22 1903

23 Proposisjoner er «etiske» når de omhandler de etiske termene «god» og «ondt»: «What is good? and What is bad? And to the discussion of this question (or these questions) I give the name of ethics

henhold til Moore, at god er et primitivt tankeobjekt; en ikke-naturlig og udefinerbar egenskap som bare kan kjennes ved hjelp av innsikt eller intuisjon.²⁴

Moore oppdaget den spesielle oppførselen til en hel klasse konsepter, mener Gibbard: våre normative konsepter. Gibbard argumenterer parallelt med Moores «open question argument» for at det, så lenge det er mulig å være uenig i en definisjon av termen «rasjonell» uten å være språklig eller logisk forvirret, ikke kan være sann at definisjonen gir hele meningen til termen. Essensen av argumentasjonen synes å være dette: En kan, for hver teori som identifiserer en eller annen naturalistisk egenskap eller tilstand R med meningen til en normativ term X, spørre seg om spørsmålet: «Er R virkelig X?» er forståelig. Hvis vi ser spørsmålet som intelligibelt så er det vanskelig å se for seg at R skal gi meningen til X. Gibbard skriver:

«To refute an analysis by counterexample, we need a case in which a person not only doubts it, but accepts something inconsistent with it – without linguistic or logical confusion. (...) Now whether or not she is right, if her thought is intelligible, if it is unconfused linguistically and logically, then the (...) thesis is wrong as a claim about meaning.»²⁵

Elizabeth Anscombe og Philippa Foot synes, motsatt av Gibbard, å mene at substansielt, eller naturalistisk innhold er konseptuelt bundet opp mot moralsk evaluering.²⁶ Foot argumenterer i «Moral Beliefs» mot filosofer som påstår «that after the facts have been accepted (...) there remains the question of «commandation» or «evaluation»», som Foot formulerer det.²⁷ Foot synes å mene at det finnes naturalistiske føringer for hvordan normative termer kan brukes. Derfor argumenterer hun for at en ikke kan kalle hva som helst godt: å klappe i hendene tre ganger i timen, for eksempel. «It is surely clear that moral virtues must be connected with human good and harm, and that it is quite impossible to call anything you like good or harm.», skriver hun.²⁸ Gibbard er uenig i dette, og skriver:

«Suppose, now, our man shows every sign of favoring hand-clasping, and no sign of having a rationale or of feeling in want of one. Then he's not mixed up in his concepts; he's got crazy views on what to do and why.»²⁹

(...)» (Moore 1903: 3)

24 «If I am asked «What is good?» my answer is that good is good, and that is the end of the matter. Or if I am asked «How is good to be defined?» my answer is that it cannot be defined, and that is all I have to say about it» (Moore 1903: 15)

25 (Gibbard 1990: 12)

26 Se Anscombe, «On Brute Facts» og «Modern Moral Philosophy» og Philippa Foot «Moral Beliefs».

27 (Foot 2002: 124)

28 (Foot 2002: 120)

29 (Gibbard 2003: 28)

Selv om Moore altså beskrev den måten normative konsepter oppfører seg på, så er Gibbard likevel uenig med Moore når det kommer til hvorfor de oppfører seg på denne måten. Grunnen til at normative termer ikke kan defineres naturalistisk er ikke at god er en ikke-naturlig egenskap, slik Moore synes å mene. Det er det interne forholdet mellom normative dommer og motivasjon som er årsaken til den karakteristiske oppførselen, mener Gibbard: «In the argument that follows I pursue the element of endorsement (...). In that element, if I am right, lies the specially normative aspect of the term», skriver han.³⁰ Poenget synes å være at når det overnevnte spørsmålet er åpent, så er det fordi det er mulig, for hver naturlige egenskap R, å se for seg mennesker som ikke ser det faktum at R eksisterer er en grunn for handling. Naturalistiske definisjoner kan derfor ikke sikre logisk eller konseptuelt at R er handlingsguidende. Dette gjelder selv om alle skulle mene at R er tiltrekkende psykologisk sett. Problemet gjelder også for Moores teori og andre ikke-naturalistiske posisjoner. For å se det kan en bytte ut en *sui generis*, ikke-naturlig egenskap Q med den naturlige egenskapen R. Mønsteret er det samme: det synes fortsatt å være vanskelig å gjøre rede for et logisk eller konseptuelt bånd mellom den normative dommen på den ene siden og motivasjon eller handling på den andre.³¹

Båndet mellom normative dommer og motivasjon må altså sikres logisk; tilsluttelselementet må inkluderes i meningen til normative termer. Det holder ikke å synliggjøre båndet ved hjelp av psykologiske fakta; selv om alle i et samfunn skulle være ening om at «R/Q er X»; at det å klappe i hendene tre ganger i timen ikke er godt, for eksempel, så er det mulig å se for seg personer som likevel ikke motiveres av eksistensen av R/Q. Gibbard er altså avhengig av et skille mellom «what goes into the mere understanding of the sentence of a language and what else the community sees eye-to-eye on», som Quine formulerer det.³² Han er, med andre ord, avhengig av et analytisk-syntetisk skille, et skille mellom sannhet i henhold til logikk og mening og sannhet i henhold til hvordan ting er. Quine argumenterer, som kjent, for en oppløsning av et slikt skille. I *Two Dogmas of Empiricism* skriver han:

«It is nonsense, and the root of much nonsense, to speak of a linguistic component and a factual component in the truth of any individual statement. Science has it's

30 (Gibbard 1990: 22)

31 (Steven Darwall, Allan Gibbard, Peter Railton 1992: 115-117)

32 (Quine 1969: 86)

double dependence on language and experience; but this duality is not significantly traceable into the statements of science taken one by one»³³

Quine synes å mene at det er misforstått å lete etter definisjoner på enkelttermer. Gibbard er i og for seg lydhør ovenfor disse argumentene. Hans analyse skal ikke sees som «a bald statement of fact about what people mean, but as a proposal», skriver han.³⁴ Det behøver ikke å finnes en korrekt analyse, skriver Gibbard, men noen analyser vil være bedre enn andre. Gode analyser makter å gjør rede for mer enn det dårlige analyser gjør. Simon Blackburn tolker Gibbard på denne måten: «He conceives of his analysis in terms of recommendations: «try thinking about normativity like this (...)and things fall into place. Problems that we did not know how to tackle now become tackable»³⁵

Hvilke problemer er det så deskriptivistiske analyser ikke takler? Et velkjent problem for slike teorier er såkalte «sensible knaves». Teoriene synes å åpne for at det kan finnes personer som, på tross av at de vet alt som er å vite om rett og galt, likevel ikke bryr seg om det. En irrasjonalist kan på den samme måten vite alt som er å vite om hva som er rasjonelt eller ikke rasjonelt og samtidig ikke tillegge det vekt når beslutninger skal tas. Problemet gjelder for det Gibbard kaller «hypereksternalistiske» posisjoner: «My choice may be left open, hyperexternalists agree, when all descriptive questions are settled and I know what I *must* do», skriver Gibbard.³⁶ Han argumenterer for at slike posisjoner ikke tilbyr oss de redskapene vi trenger til å tenke oss fram til hvordan vi skal tenke, føle og handle. De gir oss heller ikke tilgang på et språk vi kan bruke når vi tenker sammen om disse tingene:

«Descriptivists, in short, picture us as underequipped to ponder what to do, to think our way to decision whether each by oneself or together in discussion. No naturalistic concept, after all, settles every question of what to do, beyond all need for further thought and discussion. A non-naturalistic concept, if there were such a thing, might succeed in closing the discussion, but it is superfluous: why then think that deciding and thinking what to do are separate activities? That leaves us with an extra burden, namely, to explain why the non-naturalistic answer settles the question we ask in deliberating. Hyperexternalists deny us the full use of reasoning and logic to settle

33 (Quine 1951: 39)

34 (Gibbard 1990: 32)

35 (Blackburn 1992: 343)

36 (Gibbard 2003: 11) Gibbards teori synes foreløpig å være lite egnet til å gjøre rede for «akrasia»: viljessvakhet; det synes å være vanskelig å gjøre rede for hvordan en kan mene at noe er et rasjonelt krav, uten å være motivert til å tenke, føle eller handle i overensstemmelse med det. Jeg har dessverre ikke muligheten til å gi dette aspektet ved teorien den gjennomgangen det fortjener, men vil komme tilbake til hans løsning på problemet ved en senere anledning.

what to do; we can use imperatives, but no action-concluding predicates. (...) We need language to discuss such questions, language with all the power and flexibility of language that is purely descriptive – but with its tie to what to do built in.»³⁷

Det er et slikt språk Gibbard ønsker å gi oss tilgang på. Han ønsker å konstruere et språk som har den samme kraften som deskriptivt språk og som i tillegg har dette innebygde båndet til motivasjon.

En kan se for seg et samfunn hvor alle er enige i normative spørsmål. I et slikt samfunn ville det i praksis ikke være av betydning om vi valgte en ikke-kognitivistisk eller en naturalistisk forklaringsmodell, skriver Gibbard. Poenget synes å være at så lenge vi ikke har kunne fastsette fundamentale standarder for hvordan å handle, føle og tenke; standarder som vi ikke lenger trenger å diskutere, så behøver vi et ikke-kognitivistisk språk. Så lenge vi må registrere at det finnes forskjellige normative standarder, både innad i samfunn og mellom samfunn, så kan Gibbards teori, eventuelt i tillegg til et naturalistisk språk, tilby oss et fleksibelt forklaringsmessig instrument som gjør det mulig å snakke om disse forskjellene.

2.3: DEN POSITIVE PRAGMATISKE PÅSTANDEN:

«According to any expressivistic analysis, to call something rational is not, in the strict sense, to attribute a property to it. It is to do something else: to express a state of mind. It is, I am proposing, to express one's acceptance of norms that permit the thing in question. There is a special normative element in talk of what it makes sense to do, to think and to feel, and the element resides in a special state of mind.»³⁸

Den sentrale oppgaven for Gibbard er å gi en troverdig redegjørelse for tilsluttelse-elementet: «normativ styring» som Gibbard kaller det. Dette skal gjøres ved å vise hvordan normativ styring skulle kunne utvikle seg i vesener som har behov for å koordinere sine tanker og handlinger:

«The key to human moral nature; I suggest, lies in coordination broadly consieved. The need for coordination stands behind much of the way language works in our thoughts, in our feelings and in social life. (...) Matters of coordination stand squarely behind the psychology of norms, and hence behind what is involves in thinking something rational or irrational.»³⁹

Mennesker er sosiale dyr. Derfor har vi behov for å koordinere handlinger,

37 (Gibbard 2003. 13)

38 (Gibbard 1990: 9)

39 (Gibbard 1990: 26)

tanker og følelser med andre mennesker. Det er adaptivt, skriver Gibbard, å dømme mer eller mindre på linje med de som befinner seg i det samme samfunnet som en selv:

«We are adapted, the story would now say, to make normative judgments of such- and -such a kind, judgments that bear a certain complex relation to the circumstances judged. Call this relation, whatever it is, adaptively fitting the scene observed and judged. Roughly we can say, adaptively fitting a scene is fitting it as directed by our consensus.»⁴⁰

Det er dette som er funksjonen til normative utsagn: «(...) to coordinate what is in ones persons head with what is in another`s»: normative dommer representerer det faktum at de adaptivt passer til omstendighetene.⁴¹

Språk åpner for nye måter å koordinere på fordi språket gir oss muligheten til å evaluere situasjoner sammen, både aktuelle og hypotetiske. Når vi sammen, i «normativ diskusjon» som Gibbard kaller det, diskuterer oss fram til hva vi skal gjøre, tenke eller føle i forskjellige situasjoner blir vi enige om hvilke normer vi skal akseptere. Gibbard argumenterer for at så lenge normativ diskusjon har koordinasjon som sin biologiske funksjon så må de normene vi kommer fram til i denne diskusjonen faktisk motivere oss: «(...) there must be some tie of approval to action, or the entire coordinative story I have been telling would have no basis», skriver han.⁴² Poenget synes å være at hvis vi tenker på normer som «a linguistically encoded precept», «a formulation of a pattern which, in effect, controls the organism`s behaviour»⁴³ så gir den evolusjonistiske historien om menneskers koordineringsbehov mening.⁴⁴

Å akseptere normer innebærer å være motivert til å handle, tenke eller føle i henhold til den. Hvordan kan Gibbard da gjøre rede for viljessvakhet: hvordan kan han gjøre rede for at det intuitivt synes å være sånn at vi av og til mener at det gir mening å gjøre noe, men likevel ikke er motivert til å gjøre det? Denne kontrollen som aksepterte normer har på våre tanker, følelser og handlinger stammer fra det Gibbard kaller våre «normative kontroll systemer»; språk-baserte kontrollsystemer. Mennesker kan ha

40 (Gibbard 1990: 117)

41 (Gibbard 1990: 110)

42 (Gibbard 1990: 76)

43 (Gibbard 1990: 70)

44 I den videre diskusjonen nyanserer Gibbard standpunktet sitt. Han skriver: «Opposing pressures, though, would stem from the gains to be had from approving one thing and doing another. In an animal whose reproduction depends on a complex social life, these opposing pressures might well have shaped subtle and intricate psychic mechanisms – mechanisms as subtle and intricate as the ones we observe. We could expect, then, some tendency for the norms a person accepts to control his actions, but a mitigated tendency.» (Gibbard 1990: 77)

andre kontroll-systemer også, skriver Gibbard. Han nevner det «animalske kontroll systemet», for eksempel: en type kontrollsystem som vi deler med andre dyr. Noen typer viljessvakhet kan gjøres rede for som konflikter mellom forskjellige kontrollsystemer, mener han.⁴⁵ Hva med de tilfellene av akrasia som heller synes å være et resultat av en konflikt mellom to normer? Gibbard mener han kan gjøre rede for slike situasjoner ved å si at det er forskjell på det å akseptere en norm som et rasjonelt krav og det å internalisere en norm: internaliserte normer er handlingsmønstre som også konstituerer adaptasjoner, men som ikke er eksplicit formulerte eller krevde på den måten som aksepterte normer er det. En kan dermed akseptere en norm som utveies av en internalisert norm.

For at normativ diskusjon skal kunne koordinere trengs det mer enn normativ styring. Det er naturligvis også nødvendig at vi faktisk blir enige om hvilke normer vi skal motiveres av. Diskusjonen må, med andre ord, tendere mot konsensus.⁴⁶ To mekanismer er i spill; to konsensus-produserende disposisjoner, som sammen konstituerer det Gibbard kaller å «spontant vedkjenne» seg en norm⁴⁷:

«This taking of position I shall call *normative avowal*. By «avowal» here; I mean to include a wide range of expressions we might count as taking positions in normative discussion – in the discussion of absent state of affairs. The simplest kind might be evincing an emotion toward the absent situation. Other kinds of avowal are more explicit: we may express a hypothetical decision in words, or label an action in words that are emotively charged. To understand acceptance of norms, we need to look to such avowal – the kind of avowal from which consensus can emerge, and which may persist even when there is no approach to consensus.»⁴⁸

Den første konsensus-produserende disposisjonen er villighet til å forholde seg til koherenskrav; «a tendency to avow other things as a result of what one avows»⁴⁹:

«Discussants hold each other to consistency in their positions, and thus force each other to shift positions by exposing inconsistency. A person, then, must take position in order to engage in normative discussion responsibly, and in doing so, he exposes himself to pressures toward consistency.»⁵⁰

45 «If language figures centrally in human motivation, then we should expect conflicts between motivation of different kinds: the peculiarly human, linguistically infused kind of motivation on the one hand, and the evolutionary prior kinds of motivation on the other»

46 Disse to tendensene utgjør «evolutionary stable strategies», skriver Gibbard.

47 Gibbard skriver inn spontant her for å kunne skille på det å oppriktig vedkjenne seg en norm og det å gjøre det på uærlig vis.

48 (Gibbard 1990: 73)

49 (Gibbard 1990: 290)

50 (Gibbard 1990: 74) Jeg legger dette til side her, men vil komme tilbake til det i neste kapittel.

Den andre er gjensidig påvirkning: vi tenderer mot å bli påvirket av andres normative dommer slik vi møter dem i normativ diskusjon samtidig som vi selv krever autoritet for våre egne. Tendensen vil ikke være for sterk, skriver Gibbard: «I propose (...) a delicate combination of firmness and persuadability».⁵¹ Det er her vi kan finne forklaringen på at vi behandler våre normative dommer som om de skulle være objektive, mener Gibbard: «Apperance of objectivity – the various ways normative judgments mimic judgments of fact - promote this coordination. In evolutionary terms, a coordination function helps explain why we have the disposition to normative thought and language that we do».⁵²

2.4: NORMATIV DISKURS OBJEKTIVE OVERFLATE:

I tillegg til våre første ordens normer aksepterer vi høyere-ordens normer som sier noe om hvordan vi skal behandle våre første ordens normer, skriver Gibbard. Når vi mener at en norm konstituerer et rasjonelt krav og at dette kravet gjelder uavhengig av om vi mener det er korrekt eller ikke, aksepterer vi høyere-ordens normer som sier at vi ikke skal la normer følge smak og behag. Når vi derimot aksepterer normer som «eksistensielle forpliktelser»; som idealer som gjelder for en selv, men ikke nødvendigvis for andre, aksepterer vi høyere ordens normer som også tillater å akseptere alternative første ordens normer, skriver han.⁵³

Å uttrykke en normativ dom er altså å gjøre mer enn å uttrykke sin aksept for normer som tillater det. Det er i tillegg å uttrykke sin aksept for høyere ordens normer som tilsier at alle andre også burde akseptere normen. Kan dette gjøre rede for det faktum at vi krever autoritet for våre normer; at vi synes å mene at andre burde mene

51 (Gibbard 1990: 80)

52 (Darwall, Gibbard, Railton: 1992: 146)

53 Walter Sinnott-Armstrong argumenterer for at disse høyere ordens normene ikke hjelper oss med å komme til en fullstendig analyse av objektivitet. Han skriver: «Suppose I accept a first-order norm that forbids me to volunteer for any war, and I also accept a second-order norm that require everyone else to accept this norm. I still might believe that my acceptance of this second-order norm is optional. (...)Why stop at the third order? What if I have only an exisential commitment to my third order norm? Or fourth? Or fifth? But if we do not stop, we never get a complete analysis of objectivity. I do not see how Gibbard can escape this infinite regress.» (1992: 306) Gibbard tar til seg denne kritikken i «Reply to Sinnott-Armstrong» (1992: 324-325) Også Tim Scanlon kritiserer Gibbard for denne løsningen. Se «Moral Theory: Understanding and Disagreement». (1995)

som oss? Behovet for å kunne overbevise andre i normativ diskusjon som et grunnleggende menneskelig behov fordi det, som vi har sett, er med på å skape konsensus i normativ diskusjon. Tim Scanlon skriver i «Moral Theory: Understanding and Disagreement»:

«It is sometimes suggested that if we recognize that there are others whom we have no hope of convincing, by argument, of the correctness of our position, then this should lead us to take a different view of that position – to regard it as «arbitrary», or as a matter of personal taste, or as based on free choice for which no reasoned basis can be given.»⁵⁴

Blackburn, en annen ekspressivist skriver:

«The notion (conversational demands) stands in for the pressure to agree that we exert on each other in normative discussion, and it is undeniable that it exists and must be explained and justified if norm-expressivism is to survive (it is part of the task I call «quasi-realism» or earning the forms of thought distinctive of treating normative issues as objective)»⁵⁵

Gibbard forsøker å rettferdiggjøre våre konversasjonsbaserte krav i det som best kan karakteriseres som et innlegg i en normativ diskusjon om normativ diskusjon. Han synes å mene at de høyere-ordens normene vi aksepterer er mer eller mindre som de bør være: «In evaluative terms, the goods that stem from social coordination give us reason to be glad we think and speak in this ways. They give us reason not to reform away the expressive, objective-like aspects of moral language».

Jeg kommer nå til å la disse aspektene ligge. Denne oppgaven skal i all hovedsak omhandle et annet trekk ved normative utsagn: det faktum at de inngår i komplekse logiske sammenhenger på den samme måten som kognitive dommer gjør. Selv om Gibbard skulle lykkes i å gjøre rede for de andre objektive trekkene ved normativ diskurs, så vil dette aspektet vil vise seg å være vanskelig å gjøre rede for ved hjelp av de ressursene Gibbard har tilgjengelig fra sitt ekspressivistiske ståsted.

54 (1995: 353)

55 (Blackburn 1992: 346)

3: FREGE-GEACH PROBLEMET:

Peter Geach og John Searle har begge, så vidt jeg kan se uavhengig av hverandre, gjort rede for det såkalte «embedding-problemet» eller «Frege-Geach» problemet.⁵⁶ Ekspressivister forteller oss at meningen til et normativt predikat «er galt», for eksempel, gis ved hva det vil si å kalle noe galt, hvor å kalle noe galt er å uttrykke en eller annen form for negativ holdning til det. John Searle skriver i «Meaning and Speech Acts» at teorier som anser utsagn av typen «W brukes til å utføre talehandling A» som en filosofisk redegjørelse av konseptet W begår det han kaller en «Speech Act Fallacy»:

«The general nature of the speech act fallacy can be stated as follows, using «good» as an example. *Calling* something good is characterictically praising or recommending it, etc. But it is a fallacy to infer from this that the meaning of «good» is explained by saying it is used to perform the act of commendation.»⁵⁷

Peter Geach lokaliserer, så vidt jeg kan se, roten til Frege-Geach problemet i det han mener er en manglende forståelse for «Frege-poenget»:

«A thought may have just the same content whether you assent to its truth or not; a proposition may occure in discourse now asserted, now unasserted, and yet be recognizably the same proposition.(...) When I used the term «proposition» as I did just now, I mean a form of words in which something is propounded, put forward for consideration; it is surely clear that whatever is then put forward neither is *ipso facto* asserted nor gets altered in content by being asserted.»⁵⁸

Problemene oppstår altså for Gibbard fordi innholdet i enkle setninger som inneholder normative termer,

(1): Det er galt å lyve,

for, eksempel, i henhold til teorien hans må analyseres ved hjelp av den tilsynelatende mer komplekse setningen:

56 For Geachs argumenter se blandt annet «Ascriptivism» fra 1960 og «Assertion» fra 1963.

For Searles argumenter se blandt annet «Meaning and Speech Acts» fra 1954 og «Speech Acts» fra 1969

57 (Searle 1969: 137)

58 (Geach 1963: 449)

(2): A aksepterer at det er galt å lyve

hvis mening skal være:

(3): A aksepterer et normsystem n slik at det i henhold til n er galt å lyve.

Searle skriver: «(...) in order to refute the thesis we only need to find contexts where the occurrence of W is literal and the speech act A could not be performed.»⁵⁹ På tross av at en kan se for seg at galt har denne meningen i enkle setninger som (1), er det ikke klart at termen har den samme meningen når den inngår i komplekse logiske sammenhenger som:

(4): Det er ikke sann at å lyve er galt.

(5): Bibelen sier at å lyve er galt

(6): Hvis det å lyve er galt, så er det galt å få lillebroren sin til å lyve

(7): Enten så er det galt å lyve, eller så er det galt å la være.

En person som uttrykker «hvis det er galt å lyve, så er det galt å få lillebroren sin til å lyve», for eksempel, synes hverken å uttrykke at det er galt å lyve eller at det er galt å få lillebroren sin til å lyve. Likevel betyr «det er galt å lyve» noe i denne konteksten. Det at en på gyldig vis kan slutte til «det er galt å få lillebroren sin til å lyve» fra de to nevnte setningene ved hjelp av modus ponens synes videre å tyde på at «det er galt å lyve» betyr det samme i alle tre setningene:

(8a): Hvis det er galt å lyve, så er det galt å få lillebroren sin til å lyve

(8b): Det er galt å lyve

(8c): Det er galt å få lillebroren sin til å lyve

59 (Searle 1954: 424)

Hvis (8b) og antesendenten i (8a) skulle vise seg å ha forskjellige betydninger blir resultatet at argumentet begår en feilslutning; en «fallacy of equivocation» Geach skriver:

«(...) the two occurrences of «p,» by itself and in the «if»-clause, must have the same sense if the modus ponens is not to be vitiated by equivocation. (...) The whole nerve of the reasoning is that «bad» should mean the same in all four occurrences – should not, for example, shift from an evaluative to a descriptive or conventional or inverted-comma use»⁶⁰

Det viser seg, med andre ord, problematisk å gjøre rede for hvordan komplekse setninger med normative elementer kan inngå i logiske relasjoner hvis vi ikke kan gjøre rede for hvordan normative predikater kan inngå i sammenhenger hvor de ikke uttrykker sin ekspressive kraft.

Semantisk kompleksitet og logisk gyldighet kan forklares, og forklares vanligvis, ved hjelp av de semantiske begrepene sannhet og tilfredsstillelse. Den semantisk komplekse setningen 8 (a-c) kan gjøre rede for ved hjelp av sannhetsverdien til delene sammen med de komposisjonsreglene som gjelder for kondisjonaler. «Hvis det er galt å lyve, så er det galt å få lillebroren sin til å lyve» er i henhold til en slik redegjørelse en funksjon av sannhetsverdiene til delene; setningen er sann hvis og bare hvis «det er galt å lyve» ikke er sann eller «det er galt å få lillebroren sin til å lyve» er sann. Maksimale sannhetsverdier pluss rekursive sannhetsdefinisjoner for semantisk komplekse setninger gir på denne måten en god redegjørelse for meningen til setningen. Redegjørelsen gjør det klart at 8 (a-c) er et gyldig resonnement: så lenge «det er galt å lyve» betyr det samme i begge premissene er argumentet nødvendigvis gyldig. Denne typen redegjørelse er selvfølgelig ikke tilgjengelig for Gibbard siden han hevder at normative utsagn ikke er faktautsagn, og dermed ikke kan ha sannhetsverdier på den måten som kreves.

Det ekspressivister trenger er en redegjørelse som kan fungere parallelt med en sannhetsfunksjonell redegjørelse. Simon Blackburn, en ekspressivist som har mye til felles med Gibbard, skriver det sånn: «We want a parallel to the familiar truth theoretic recursions determining the truth conditions of arbitrarily complex sentences in terms of the assignments made by their components alone». Gibbard selv skriver i *Wise*

60 (Geach 1963: 463-464)

Choices, Apt Feelings:

«Suppose we have an adequate account of the state of mind expressed by such simple statements as «It makes sense for Anthony to give battle.» What are we to say of complex contexts, like «Whenever Anthony does anything it doesn't make sense to do, he clings to his purpose stubbornly.» Sentences of indefinite complexity can be built recursively from simpler elements, in systematic ways. For sentences that express truths or falsehood, we have a rich legacy of accounts that tell us how this happens: Tarski and his successors tell us how the truth conditions of a sentence depends on the truth conditions of its components. Can we do anything of the sort with an expressivistic theory?»⁶¹

Hvis en parallell redegjørelse skal kunne gis må Gibbard i tillegg til å redegjøre for meningen til enkle normative setninger også kunne gjøre rede for hva det er vi gjør når vi negerer normative dommer, plasserer et normativt utsagn i en kondisjonal eller i en indirekte kontekst og så videre. Redegjørelsen må gis slik at det blir klart at sammensatte setninger med normative termer kan fungere i logiske relasjoner på en sånn måte at de argumentene vi vet er gyldige forblir gyldige. Geach skriver det sånn:

«(...) if any theorist alleges that its ostensibly assertoric occurrence of «p» is really no proposition at all, it is up to him to give an account of the role of «p» that will allow of its standing as a premise.»⁶²

3.1: SLUTNINGSRELASJONER OG MINIMAL SANNHET:

Det finnes etterhvert mye litteratur som omhandler forholdet mellom Frege-Geach problemet og ekspressivistiske teorier. Filosofer er overraskende uenige i flere relevante aspekter ved problematikken. Det kan virke som om Searle og Geach er uenige i om det kan finnes en løsning på Frege-Geach problemet innenfor ekspressivistiske rammer. Searle synes, som vi har sett, å mene at problemet motbeviser ekspressivistiske posisjoner. Geach, på sin side åpner for at det kan være mulig å løse problemet; så lenge ekspressivister kan gi en redegjørelse som viser hvordan normative setninger kan fungere som premisser i logiske resonnementer.⁶³ Flere ekspressivister mener at en slik redegjørelse kan gis, men er uenige i hvordan det best kan gjøres. Hare og Blackburn er to filosofer som, på samme måte som Gibbard, har presentert sine forsøk på å løse problemet. Paul Horwich og Daniel Stoljar synes, i

61 (Gibbard 1990: 92)

62 (Geach 1963: 463)

63 Jeg er usikker på om Geach mener at dette er en reell mulighet.

motsetning til disse tre, å mene at slike forsøk er overflødige; det finnes ikke egentlig noe Frege-Geach problem for ekspressivister, mener de. Det følgende kapittelet er et forsøk på å gi et oversiktsbilde over de aspektene ved diskusjonen som jeg mener er relevante for Gibbards løsning på problemet; ideen er at dette kapittelet skal fungere som et bakteppe for den påfølgende presentasjonen av Gibbards løsning. Jeg mener ikke å gi fullstendige redegjørelser for posisjonene til de aktuelle filosofene, og er klar over at fremstillingen til tider er unyansert.

Felles for de som tilbyr løsninger på Frege-Geach problemet og de som mener at det ikke egentlig finnes noe problem å løse er at de tar slutningsrelasjoner som primære når mening skal tilskrives sammensatte setninger med normative elementer. Mens tradisjonelle redegjørelser, som vi har sett, forklarer den logiske rollen til termer på bakgrunn av den meningen de har, antyder disse filosofene motsatt at meningen til normative termer delvis konstitueres av den logiske rollen som de spiller. I henhold til dette konstitueres meningen til logiske konnektiver delvis av de slutningsreglene som tradisjonelt blir gjort rede for som en konsekvens av deres mening.

Paul Horwich tar på denne måten slutningsrelasjonene som primære når meningen til normative utsagn skal gis innenfor ekspressivistiske rammer. I «The Essence of Expressivism» skriver han:

«It seems to me (...) that expressivists should maintain that «right» is defined by means of a combination of two, independent rules of use; very roughly speaking (a) that «X is right» expresses a desire, and (b) that «right» functions logically as a predicate (so that, for example, one may infer «X is right or snow is white» from «X is right»).

Normative termer uttrykker altså en eller annen form for ønske og oppfører seg som predikater. Gibbard er mer eller mindre enig i disse to påstandene. Han skriver: «I myself accept, more or less, both of Horwich's thesis: that (i) to call something «wrong» is to express an attitude of disapproval toward it, and (ii) the term «wrong» works as a normal predicate.»⁶⁵ Frege-Geach problemet er, slik jeg ser det, nettopp et spørsmål om hvordan det er mulig å gjøre rede for begge disse påstandene og samtidig beholde den negative semantiske påstanden. Horwich på sin side synes å være uenig i at det virkelig ligger et problem her. Det spesielle med Horwichs posisjon er nemlig

64 (Horwich 1994: 20)

65 (Gibbard 2003: 61)

denne tredje påstanden: «(...) the expressivist is not obliged to explain, on the basis of his story about what is expressed by «X is rational», why «rational» must have the inferential role of a predicate», skriver han. Alt vi trenger å gjøre er å si at de faktisk oppfører seg på denne måten. Han skriver videre: «And in the absence of any reason whatsoever to suggest the contrary, the consistency of this conjunction of semantic principles hardly stand in need of defence».⁶⁶

Dreier argumenterer overbevisende mot Horwichs tredje påstand med sitt «hiyo-argument». Strategien er å konstruere et eksempel på en slutningsregelbasert redegjørelse som viser seg å ikke gi mening. Han starter med å introdusere en term som skal oppføre seg som et predikat: «hiyo». Termen plukker ikke en egenskap, men brukes for å tiltale noen, Bob for eksempel. «Hiyo, Bob» skal i tråd med dette brukes hvis en vil få Bob sin oppmerksomhet. Termen har ikke syntaksen til et predikat ennå; men det kan fikses, skriver Dreier: en kan alltid si «Bob er hiyo» equivalent med «Hiyo Bob». Poenget er at når Dreier nå legger til en standardhistorie om slutningsregler som omhandler konnektivene «og», «eller», og «hvis..., så», har han gitt oss de samme redskapene som Horwich har gitt oss. Meningen til

(9a): Hvis en dingo er i nærheten så er Bob hiyo

skal dermed kunne gis ved de slutningsreglene som gjelder for «hvis..., så», altså modus ponens, sammen med en redegjørelse for hvilken talehandling som utføres av de to delene. Dette skal kunne vise oss at (9) kan fungere som premiss i det følgende argumentet:

(9a): hvis en dingo er i nærheten, så er Bob hiyo

(9b): en dingo er i nærheten

(9c): Bob er hiyo

Det gjør det åpenbart ikke. Dreier konkluderer:

66 (Horwich 199: 75)

«So now you know, don't you, what (9a) means. No, you don't. It doesn't mean anything intelligible. And the reason is obvious – there is no sense to be made of the idea that someone might use that conditional to infer «Bob is hiyo» from «A dingo is near». It is obvious that the idea of inferring is out of place when the conclusion is a speech act of accosting.»⁶⁷

Siden normative termer gis den samme slutningsmessige rollen som andre predikater så kan en også si at de uttrykker egenskaper, beskriver fakta og tilskriver sannhet, argumenterer Horwich.⁶⁸ Det er fakta og sannhet i en minimal betydning av ordet Horwich har i tankene. Minimale sannhetsverdier gis av skjema T, skriver Horwich:

«S er sann hvis og bare hvis S*».

S byttes ut med en setning fra objektspråket, «det er galt å lyve», for eksempel, og S* byttes ut med oversettelse til metaspråket. Skjemaet er nødvendig og tilstrekkelig for at sannhetspredikatet skal kunne utføre sin funksjon, «(...) and so it proves an adequate theory, unsupplemented by any further account of «what truth is»», skriver han.⁶⁹ Normative utsagn synes å kunne ha sannhetsverdier i denne minimale betydningen. For å se det kan vi tegne opp listen av de instansene ved skjema T som består av setninger med normative predikater. En slik instans vil, for eksempel, være «å lyve er galt er sann hvis og bare hvis å lyve er galt». Ideen synes å være at den positive pragmatiske påstanden kan forenes med det faktum at normative termer oppfører seg som predikater ved hjelp av slike minimale sannhetsverdier: Horwich synes å mene at minimale sannhetsverdier er det vi trenger for å legitimere sannhetsfunksjoner som involverer normative termer.

Minimale sannhetsverdier gir ikke ekspressivister tilgang på sannhetsfunksjonelle redegjørelser på den måten som Horwich synes å antyde. Det åpenbare problemet er at instansene av skjema T; «å lyve er galt er sann hvis og bare hvis å lyve er galt», for eksempel, nettopp er sammensatte setninger som inneholder normative termer; setninger som vi ennå ikke har en redegjørelse for. Problemet blir klart hvis vi for eksempel bruker Tarskies rekursive redegjørelse for sannhetsfunksjonelle konjunksjoner og plasserer inn instanser av det minimalistiske

⁶⁷ (Dreier 1994: 43)

⁶⁸ «Indeed, it is precisely because the word «rational» is given the same inferential role as most other predicates that it may be said to express a property and to help formulate facts and truths» (Horwich 1994)

⁶⁹ (Horwich 1994: 71)

skjemaet som Horwich bruker til å karakterisere sannhet. Vi prøver å forstå meningen til (8b):

«Hvis det er galt å lyve så er det galt å få lillebroren sin til å lyve».

Vi vet at det å uttrykke «det er galt å lyve» er å uttrykke aksept for normer som forbyr å lyve. Vi kan nå forsøke å legge til den minimale sannhetsverdien til «det er galt å lyve» ved å se på skjema T. Den relevante instansen av skjemaet er i vårt objektspråk; vanlig norsk med normative termer:

«Å lyve er galt er sann hvis og bare hvis å lyve er galt»

Problemet er at dette er en setning som vi ennå ikke forstår. Vi kan prøve å oversette den opprinnelige setningen til et metaspråk; norsk uten normative termer, for eksempel. Problemet er at vi nettopp ikke vet hvordan vi skal gjøre det. Resultatet blir, som Dreier viser oss, tomt:

«Å lyve er galt er sann hvis og bare hvis ____». ⁷⁰

Det synes å være klart at den positive pragmatiske påstanden ikke kan forenes med det faktum at normative termer oppfører seg som predikater ved hjelp av minimale sannhetsverdier: det at vi kjenner den pragmatiske kraften bak utsagnet og i tillegg vet at «er galt» fungerer som et predikat hjelper oss ikke her. Konklusjonen synes å følge: det opprinnelige Frege-Geach problemet må løses før det er mulig å uttrykke de aktuelle instansene av sannhetsskjemaet. ⁷¹ Minimale sannhetverdier kan med andre ord ikke løse Frege-Geach problemet på den måten Horwich synes å se for seg.

Kan Frege-Geach problemet likevel løses ved å ta slutningsrelasjonene som primære? Både Blackburn, Hare og Gibbard synes å mene det. En redegjørelse for innholdet i normative dommer må vise to aspekter ved den psykologiske realiteten som ligger bak det å akseptere slike dommer, skriver Gibbard. Det første er dommenes relasjon til verden: Normative overbevisninger relaterer seg til verden gjennom

⁷⁰ (Dreier 1994: 38)

⁷¹ Minimale sannhetverdier kan likevel være tilgjengelige for ekspressivister etter at Frege-Geach problemet er løst. Gibbard tar dette standpunktet i sine senere tekster. Dette vil jeg komme tilbake til.

sanseerfaringer og gjennom det Gibbard kaller normativ styring; den motivasjonen som kommer med å akseptere en dom som gjelder for en selv, akkurat nå. Det andre aspektet er de slutningsrelasjonene som gjelder mellom dommene våre: vi behandler dem som om de utelukker eller ikke utelukker hverandre. Dette er en diskursiv tendens, som vi har sett; å akseptere normative dommer innebærer å tilslutte seg noen dommer i normativ diskusjon og å utelukke andre. Gibbard skriver:

«We match normative content to his thoughts under at least two constraints. First, the inferences he makes with confidence are to be explained by relations of entailment among the pieces of normative content we attribute to him. (...) Where a person confidently infers statement Q from statement P, we must represent Q as being entailed by P and the other content we interpret him as accepting. (...) Second, his propensities toward normative governance are to match the content we attribute to his normative judgments. When the normative judgments we interpret a person as making at a time apply to that person at that very time, he must be normatively motivated. Conversely, when he is normatively motivated, we must attribute to him a normative judgment that applies to himself at that time.»⁷²

Ideen synes å være at så lenge vi faktisk «forflytter» oss fra en kombinasjon av sinnstilstander til en annen, eller fra en sinnstilstand til negasjonen av den, så er en tolkning som tilskriver innhold som står i parallelle logiske relasjoner å anse som rettfærdiggjort. Også Blackburn synes å ha et lignende utgangspunkt. Han skriver:

«In my 1988 paper I talked of acceptance of a disjunction in terms of being tied to a tree, that is being ready to move to the one limb on being removed from the other, and the idea is that when a state has this functional role, for it to be communicated and defended and made public it is expedient to invent a disjunction with this as its content. This gives a «conceptual role» theory of logic»⁷³

(8a-c) kan i tråd med dette behandles på den følgende måten: «someone asserting it is tied to the tree of (either assenting to «lying is not wrong» or to «getting your little brother to lie is wrong»)⁷⁴

Hare synes å være inne på det samme sporet. Han skriver i «Meaning and Speech Acts»:

«To understand the «If ...then» form of a sentence is to understand the place that it has in logic (to understand the logical properties). It is, in fact, to understand the operation of *modus ponens* and related inferences. If a man denies the validity of *modus ponens* he must be using «if» in a different way from the rest of us.»⁷⁵

72 (Gibbard 1990: 101)

73 (Blackburn 1992: 951)

74 (Blackburn 1988: 512)

75 (Hare 1970: 17)

Dreier tolker Hare på denne måten: «There`s no use asking what the conditional means, hoping to find in its meaning some explanation for the validity of the inference; the meaning is simply given by the idea that such inferences are valid». ⁷⁶ For å gjøre rede for meningen til kondisjonaler med normative elementer behøver en kjennskap til de følgende elementene, skriver Hare: (1): Meningen til den hypotetiske setningsformen og (2): meningen til de setningene som har blitt innlemmet i denne setningsformen. Vi vet hva denne meningen er hvis vi vet (a) at de brukes til å utføre påstander når de ikke er «innlemmede» og (b) hvilke type påstander de brukes til å utføre. ⁷⁷

Hvordan kan dette løse Frege-Geach problemet? Når en normativ setning «det er galt å få lillebroren sin til å lyve» for eksempel er konsekventen i en kondisjonal, så vil noen som forstår «hvis...så» på den måten Hare beskriver, vite at fra kondisjonalen og dens antecedent følger den normative setningen. Å akseptere en kondisjonal «Hvis det er galt å lyve, så er det galt å få lillebroren sin til å lyve» for eksempel uttrykker i henhold til dette noe i retning av at en er klar til å uttrykke sin avvisning av å få lillebroren sin til å lyve, hvis en skulle komme til å avvise å lyve.

Både Blackburn og Hare forsøker altså å vise hvordan en person som uttaler kondisjonaler som (8a-c) er forpliktet til å akseptere konsekventen gitt at hun skulle komme til å akseptere antecedenten. De forsøker, med andre ord, å gi en redegjørelse for hvordan normative termer kan oppføre seg som predikater samtidig som meningen deres skal gis av den talehandlingen de utfører. ⁷⁸ Blackburn skriver:

«We know, or we think we know, what the negation, disjunction, and conjunction of an ordinary proposition is. It needs showing that we have any right to extend those notions to cover expressions of a different kind. Thus in the language to come H!p is to be treated as a well-formed formulae capable of entering the same embeddings as p. Even if this provides a language which is formably workable, it still needs showing that it provides one that is interpretable- in which H!p can still be regarded as fundamentally expressive of attitude.» ⁷⁹

Gibbards redegjørelse må, med andre ord, vise hvordan hans pragmatiske påstander fungerer sammen med det faktum at normative utsagn oppfører seg som

⁷⁶ (Dreier 1994: 40)

⁷⁷ (Hare 1970: 17)

⁷⁸ Jeg har ingen planer om å si noe om hvorvidt disse løsningene fungerer eller ikke.

⁷⁹ (Blackburn 1988: 511)

predikater; det må finnes en garanti for at denne stipulasjonen gir mening, for å si det sann. Det er, slik jeg ser det, en slik garanti Gibbard forsøker å gi med den løsningen på Frege-Geach problemet som følger.

3. 2: GIBBARDS FORMELLE REPRESENTASJON AV NORMATIVT INNHOLD:

Gibbard utvikler i *Wise Choices, Apt Feelings* en «faktisk-normativ-verden-semantikk», hvor faktisk-normative verdener består av en mulig verden og et normsystem. Semantikken bygger på de samme prinsippene som mulige-verdener-semantikk hvor innholdet i setninger representeres ved hjelp av sett av mulige verdener. Setningen «alle fugler kan fly» tilskrives settet av alle de mulige verdener hvor fugler kan fly. «Spurver er fugler» tilskrives det settet av alle mulige verdener hvor spurver er fugler. «Spurver kan fly» tilskrives det settet av mulige verdener hvor spurver kan fly. Alle de verdenene som er i begge de to første settene, vil også være i det tredje. Videre følger konklusjoner fra premisser hvis og bare hvis skjæringspunktet mellom de settene av mulige verdener som uttrykkes av premissene utgjør et undersett av settet av mulige verdener som uttrykkes av konklusjonen. Andre logiske relasjoner kan også gjøres rede for: Inkonsistens mellom proposisjoner er et resultat av at skjæringspunktene er tomme. Den proposisjonen som uttrykkes av konjunksjonen av to setninger vil være skjæringspunktet av de proposisjonene som uttrykkes av delene. Disjunksjon korresponderer med enhet, og negasjon med komplementasjon. Mulige-verdener-semantikk gir, ved å si hvilke operasjoner som uttrykkes av konnektivene, en måte å forstå hva sannhetsfunksjonelle sammensatte kontekster uttrykker så lenge vi vet hva delene uttrykker.

Gibbard har ikke direkte tilgang på mulige-verdener-semantikk. Siden normative setninger ikke beskriver verden plukker de heller ikke ut mulige verdener. Det finnes dermed ingen sett av mulige verdener hvor det er galt å lyve, for eksempel. Gibbard mener likevel at han kan bruke strukturen i mulige-verdener-semantikk i sin faktisk-normative-verden-semantikk på en indirekte måte: «I use factual-normative worlds as a way of latching on to on to standard devices that use factual possible

worlds», skriver Gibbard.⁸⁰

Normer utveier og overkjører hverandre, slår Gibbard fast. Disse prosessene kan representeres ved hjelp av normsystemer, mener han:

«The system of norms we accept is a matter both of the norms we accept as having some force and of the ways we cope with normative conflicts. How can all this be represented? What is it for one norm to override another, or for one set of norms to outweigh another in a given circumstance? We might respond by trying to develop careful definitions of such terms as «norm», «weight», «priority», and the like, or by developing a system of axioms that defines these terms implicitly. My purposes, though, will be served by a simpler course: describe the end result of all these weights and priorities of individual norms, and so consider a system of norms as a system of permissions and requirements, applicable to a wide range of actual and hypothetical circumstances»⁸¹

Det som er viktig med et normsystem er hva det krever og hva det tillater i forskjellige situasjoner, skriver Gibbard. Et normsystem N kan karakteriseres ved hjelp av basis-predikatene N-forbudt, N-valgfritt og N-krevd. N-forbudt, for eksempel betyr forbudt av normsystem N. Andre predikater kan konstrueres fra disse basispredikatene, skriver Gibbard; N-tillatt vil, for eksempel, bety enten N-krevd eller N-valgfritt. Disse predikatene er deskriptive, hva som er tillatt eller forbudt av et normsystem N er et faktaspørsmål. Så lenge to personer er enige om fakta, vil de dermed være enige i om noe er forbudt eller tillatt av et gitt normsystem. Det betyr ikke nødvendigvis at de er enige i normative spørsmål; to personer kan være enige om at S er N-tillatt, for eksempel, på tross av at bare en eller ingen av dem aksepterer N.

Med normsystemer på plass kan Gibbard nå snakke om kombinasjoner av fullstendige normsystemer og mulige verdener; en bestemt måte verden kan være på.⁸² Sammen utgjør slike kombinasjoner; et fullstendig normsystem n og en mulig verden w en faktisk-normativ verden (w, n):

«Imagine a goddess Hera who is entirely coherent and completely opinionated both normatively and factually. She suffers no factual uncertainty; there is a completely determinate way w she thinks the world to be. She likewise lacks all normative uncertainty; there is a complete system n of general norms that she accepts. She is consistent in her factual and normative beliefs, and accepts everything descriptive and normative that follows from the things she accepts. Together, w and n constitute a

80 (Gibbard 1990: 98)

81 (Gibbard 1990: 87)

82 Gibbard henter denne definisjonen på mulige verdener fra Stalnaker, 1976.

completely opinionated credal-normative state, a *factual-normative world* (w, n).»⁸³

En faktisk-normativ verden; en fullstendig bestemt «credal-normativ» sinnstilstand, er summen av en persons faktaoverbevisninger og normative overbevisninger. Gibbard skriver i en fotnote til det overnevnte sitatet: «I myself see nothing worse in positing completely derterminate ways the world might be than in positing possible states of opinion a person might be in, and so I shall use the two ways of talking interchangeably».⁸⁴

For å se om en gitt normativ setning S holder i faktisk-normativ verden (w, n) kan vi nå bytte ut alle normative predikater i setningen med dets n -korresponderende predikat, n -forbudt, for eksempel. Dette gir en rent deskriptiv setning S_n . Ideen er at S holder i (w, n) hvis og bare hvis S_n holder i w :

S : Hvis det er galt å lyve så er det galt å få lillebroren sin til å lyve

for eksempel, holder i faktisk-normativ verden (w, n) hvis og bare hvis

S_n : Hvis det er n -forbudt å få lillebroren sin til å lyve, så er det n -forbudt å få lillebroren sin til å lyve

holder i w . Apparatet skal fungere slik at normdelen av den faktisk-normative verdenen i praksis forsvinner ut av bildet når den opprinnelige normative setningen relativiseres. Dermed vet vi hva det vil si for et normativt utsagn å holde i en faktisk-normativ verden så lenge vi vet hva det vil si for et rent deskriptivt utsagn å holde i w .

Poenget med faktisk-normative verdener er at de gir oss mulighet til å konstruere det settet av måter en fullstendig bestemt person kan akseptere en normativ dom S på. Dette er settet av fullstendig bestemte credal-normative tilstander personen kunne være i og samtidig akseptere S , eller det settet av faktisk-normative verdener som setningen holder i. Vi kan nå representere innholdet i normative utsagn på denne måten: «The content of a normative statement is the set of factual-normative worlds O_S

83 (Gibbard 1990:95)

84 (Gibbard 1990: 95)

for which the statement holds».⁸⁵ Uavhengig av hvor komplekst en setning er, så kan vi nå representere innholdet i den ved hjelp av faktisk-normative verdener.

Representasjonen har foreløpig løst Frege-Geach problemet *formelt*, skriver Gibbard: han synes å være på linje med Blackburn her: Selv om vi nå har et språk som er «formally workable», som Blackburn skriver, så må vi fortsatt vise at det er mulig å tolke dette språket på en slik måte at normative setninger «fundamentalt er uttrykk for holdninger».

Vanlige mennesker har «credal-normative» sinnstilstander som ikke er fullstendige på den måten som Gibbards formelle representasjon forutsetter. Å snakke om faktisk-normative verdener kan derfor synes å være lite troverdig fra et psykologisk standpunkt. Som et skritt mot noe mer plausibelt kan vi heller velge å snakke om det som utelukkes av et normativt utsagn, skriver Gibbard. Vi kan representere et utsagn S ved hjelp av det settet Os av faktisk-normative verdener som S holder i. S utelukker alle muligheter utenfor dette settet, skriver Gibbard nå:

«A normative statement rules out various combinations of factual possibilities with normative principles, and its meaning, we now say, lies in what it rules out. The formal representation lets us talk systematically about what rules out what. It is a way of capturing the logical relations that hold among normative statements, and those include mutual inconsistency.»⁸⁶

Kan Gibbards formelle representasjon nå hjelpe oss med å gi meningen til sammensatte setninger med normative elementer, (8a-c) for eksempel, på den måten som kreves for å løse Frege-Geach problemet? Kan han gi oss tilgang på et språk som fungerer formelt og som viser oss at normative setninger er uttrykk for holdninger? Gibbard skriver:

«Just as few descriptive propositions describe present sense experience, so few pieces of normative content directly govern present action. Propositions and normative content are tied to the world through a web of inference. It is here that the formal representation I have given plays its part. Given the representation we can treat entailment in the usual way: content P entails content Q if and only if Q holds in all the factual-normative worlds in which P holds.»⁸⁷

(8a): «Hvis det er galt å lyve, så er det galt å få lillebroren sin til å lyve»,

85 (Gibbard 1990: 97)

86 (Gibbard 1990: 99)

87 (Gibbard 1990: 101) «To explain meaning, I sketch something like Quine's «web of belief», tied down to a periphery of senseexperience by inferential relations. To the periphery, though is now added a set of motivational states» (Gibbard 1993: 68)

utelukker i henhold til den formelle representasjonen skjæringspunktet mellom mellom det settet av faktisk-normative verdener hvor det å lyve er galt og det settet av faktisk-normative verdener hvor det ikke er galt å få lillebroren sin til å lyve. (8b): «Det er galt å lyve» utelukker videre det settet av faktisk-normative verdener hvor det ikke er galt å lyve. Sammen utelukker (8a) og (8b) alle faktisk normative verdener som (8c): «Det er galt å få lillebroren sin til å lyve» utelukker: nemlig det settet av faktisk-normative verdener hvor det ikke er galt å få lillebroren sin til å lyve.

Gibbard gjør, med andre ord, rede for hvorfor (8a-c) er et gyldig argument. Han forklarer også hvorfor meningen til «det er galt å lyve» ikke forandrer seg fra (8b) til antecedenten i (8a): «det er galt å lyve» refererer til det settet av faktisk-normative verdener hvor det er galt å lyve i begge premissene. Dreier skriver om Gibbards løsning:

«Since every sentence containing normative vocabulary is assigned some Gibbard-content by the representation, if we know how to understand which attitude is to be associated with which content, we will have an assurance that each such sentence makes sense according to the Expressivist conception, and we won't have to worry that the stipulation about valid inferences turns out to be nonsensical in the way my stipulation about the Hiyo inferences turned out to be.»⁸⁸

Vi skal nå være sikret at komplekse normative setninger gir mening i henhold til den ekspressivistiske redegjørelsen av dem. Dermed trenger vi ikke å bekymre oss for at slutninger ender ut som meningsløse på den måten som Dreiers «hiyo»-slutninger gjorde. Konklusjonen er, som Dreier skriver, avhengig av at vi vet hvordan vi kan forstå hvilke holdninger som kan assosieres med hvilket innhold, noe som vil vise seg å være vanskeligere enn en kanskje skulle tro.

3. 3: PROBLEMER:

Målet med Gibbards formelle representasjon av normativt innhold er å gjøre rede for den proposisjonelle overflaten til normativ diskusjon innenfor et ekspressivistisk rammeverk. Redegjørelsen må, som Blackburn skriver i «Gibbard on

⁸⁸ (Dreier 1994: 45)

Normative Logic», gis ved hjelp av de redskapene som er tilgjengelige innenfor dette rammeverket:

«A solution to the Frege-Geach problem must explain, and make legitimate, the propositional surface. But it must do this without invoking properties of evaluative discourse that go beyond the expressivist starting point. The constraint is quite delicate. For example it would not be met if we simply invoked the fact that evaluative judgments can be negated: negation is itself in need of a theory – it is itself part of the propositional surface, and on the wrong side of the Fregean abyss. The constraints would not be met if we allow ourself a notion of consistency and inconsistency, since that too is on the wrong side»⁸⁹

Blackburn kritiserer Gibbard for å benytte seg av materiale han ikke i utgangspunktet har tilgang på. Problemene starter allerede med Gibbards definisjon på fullstendige og koherente normsystemer. I realiteten defineres slike normsystemer ved hjelp av koherens og inkoherens; begreper som den formelle representasjonen er ment å gjøre rede for. Det er disse logiske relasjonene som gjør det mulig å beholde en ekspressivistisk funksjonell beskrivelse av normative utsagn samtidig som logiske kontekster gjøres rede for slik en løsning på Frege-Geach problemet krever. La oss si at vi har den følgende utgaven av modus ponens:

(10a): En burde ikke ikke lyve

(10b): Hvis en ikke burde lyve, så burde en ikke få lillebroren sin til å lyve

(10c): Det er tillatt å få lillebroren sin til å lyve

Gibbard kan representere hvorfor det ikke kan finnes noe koherent normativt perspektiv som alle disse holder i: Det kan ikke finnes noen faktisk-normative verdener som alle tre holder i. Hvorfor ikke? Fordi det bryter med selve definisjonen på et fullstendig og koherent normsystem, og dermed på en faktisk-normativ verden. Blackburn skriver:

«(...) this contradicts the hypothesis that n is logically coherent. True, the authority of logic is not here the authority of avoiding necessary falsehood. It is the authority of not both requiring p and permitting p, and this is simply built into a condition of a coherent credal normative state.»

89 (Blackburn 1992: 948)

Det kan, med andre ord, se ut som om Gibbard «in response to Frege's charge that primitive representations cannot be negated (...) decide that what they represent are systems of facts that themselves already stand in logical relations», som Blackburn skriver.⁹⁰ Det vil vise seg at dette grunnleggende problemet skaper store problemer for Gibbards løsning på Frege-Geach problemet: Når faktisk-normative verdener defineres ved hjelp av begreper som ikke kan sies å gjelde for de ikke-kognitive holdningene som de er skapt for å representere viser det seg vanskelig å rettferdiggjøre den relasjonen mellom holdningene og representasjonen som løsningen er avhengig av.

Sammensatte normative utsagn enten holder eller ikke i en gitt faktisk-normativ verden, hevder Gibbard. S holder i faktisk-normativ (w, n) hvis og bare hvis S er n-tillatt i w; hvis og bare hvis S enten er n-krevd eller n-valgfritt. N-valgfritt og N-krevd skal, så vidt jeg kan se; fungere på den samme måten «nødvendig» og «mulig» slik vi kjenner dem som operatører på setninger i modallogikk⁹¹. Modallogikken gir oss muligheten til å komme fra setningen «det er mulig at gud ikke eksisterer» til «det er ikke nødvendig at gud eksisterer» ved hjelp av en gyldig slutning. De modale operatorene er dualistiske i den forstand at de kan defineres ved hjelp av hverandre. Hvis vi lar M og N fungere som modaloperatører på setningen S kan vi komme fra (M ikke-S) til (ikke-N S) og omvendt fra (N ikke-S) til (ikke-M S) ved hjelp av en gyldig slutning.⁹² Ideen er at setninger hvor negasjonen kun opptrer internt; hvor operatøren ikke negeres gjøres rede for ved hjelp av eksternt negerte setninger, setninger hvor operatøren negeres, og omvendt. De logiske relasjonene som gjelder mellom de modale operatorene er, med andre ord, avhengige av at vi har tilgang på både intern og ekstern negasjon av operatørene.

For at de samme logiske relasjonene skal gjelde mellom n-forbudt, n-krevd og n-tillatt, er Gibbard tilsynelatende avhengig av å kunne komme til «ekte» negasjon: det må, med andre ord, være mulig å negere operatørene direkte. Siden setningen «det er

90 (Blackburn 1992: 949)

91 Jeg tar forbehold om at denne redegjørelsen er min tolkning av Gibbard. Gibbard skriver ikke disse argumentene ut på den måten som jeg har valgt å gjøre her. Det er derfor usikkerhet knyttet til tolkningen.

92 Hvis vi lar S være «gud eksisterer», kan vi, hvis vi forutsetter at tenkelig og mulig faller sammen, vise hvordan en agnostiker på gyldig vis kan argumentere mot en påstand om at guds eksistens er nødvendig, for eksempel:

P: Det er tenkelig at gud ikke eksisterer

P: Hvis det er tenkelig at gud ikke eksisterer, så er det mulig at Gud ikke eksisterer

Så: Det er ikke nødvendig sant at Gud eksisterer

krevd at p» kan negeres på to måter:

Na: Det er ikke krevd at p

Nb: Det er krevd at ikke-p

mens setningen «A aksepterer at det er krevd at p» kan negeres på tre måter:

N1: (N-valgfritt): A aksepterer ikke at det er krevd at p

N2: (N-forbudt): A aksepterer at det ikke er krevd at p

N3: (N-krevd): A aksepterer at det er krevd at ikke-p

oppstår det problemer for Gibbard. Hvis vi representerer den opprinnelige setningen «A aksepterer at det er krevd at p» med «A foretrekker-normativt at p» så er (N1) og (N3) den eksterne og den interne negasjonen av den normative holdningen. Problemet er at N2-formen, som skal korrespondere med Na-formen, ikke kan gjøres rede for på denne måten. Dermed har vi tilsynelatende ikke tilgang på både intern og ekstern negasjon av operatorene på den måten som kreves. Nicolas Unwin skriver i «Norms and Negation: A Problem for Gibbards Logic»:

« (...) the (N2) form, which is the important one, cannot be dealt with in anything like the same way. (...) the effect of welding the acceptance operator and the deontic operator into an indivisible whole is precisely to make it hard, if not impossible, to insert a negation operator between them»⁹³

Gibbard synes å mene at N2-formen kan representeres ved hjelp av de logiske relasjonene som per definisjon gjelder for fullstendige og koherente normsystemer. Å utelukke det settet av fullstendig bestemte «credal-normative» sinnstilstander som «A aksepterer at det er krevd at p» holder i er å utelukke alle mulig måter «det er krevd at p» kan aksepteres på. Dette gir oss foreløpig en redegjørelse for hva det vil si å nekte å akseptere at det er krevd at p; altså N1-formen. For en fullstendig bestemt og koherent person, Hera, for eksempel, vil N1 i praksis equivalent med å N2:

Hera: For alle S: A aksepterer ikke at det er krevd at p = A aksepterer ikke at det ikke er krevd at p.

93 (2001: 70)

Koherens går fra høyre til venstre: hvis Hera aksepterer et koherent normsystem N tilskrives hvert alternativ kun ett deskriptivt predikat: så lenge S er N-forbudt så er ikke S N-tillatt. Fullstendighet går fra venstre til høyre: Et fullstendig normsystem tilskriver alle alternativer med ett eller flere predikater: Hvis S ikke er N-tillatt er S per definisjon N-forbudt. N2-formen kan gjøres rede for ved hjelp av de logiske relasjonene som gjelder for fullstendige og koherente normssystemer. Dermed gjelder de logiske relasjonene mellom basis-predikatene hvis N er fullstendig og koherent.

To problemer oppstår som en konsekvens av denne redegjørelsen. Før det første synes vi å miste muligheten til å representere nøytralitet eller valgfrihet når skillet mellom det å akseptere ikke-s og det å ikke akseptere s fjernes på denne måten. Vi kan være nøytrale i normative spørsmål, enten fordi vi mener vi ikke har nok informasjon til å ta en beslutning eller fordi vi er ubestemte når det kommer til hvilke normer som bør anvendes på omstendighetene. Gibbards teori kan ikke representere slik nøytralitet uten at det fører til inkonsistens: Hvis det å akseptere ikke-s er det samme som det å nekte å akseptere s, så kan en ikke på koherent vis nekte å akseptere s og samtidig nekte å akseptere ikke-s. «Neutrality of this familiar kind thus leads to inconsistency, and this is surely absurd», skriver Unwin.⁹⁴

Selv om Hera synes å kunne tilfredstille equivalensen, så er forskjellen på å akseptere ikke-S og det å ikke akseptere S nettopp det som kjennetegner oss vanlige mennesker. For oss gir høyresiden av equivalensen ikke meningen til den venstre på den måten som kreves. Dette får store følger for Gibbards teori: Unwin skriver: «(...) if we are unable to distinguish the left- and right-hand sides adequately, then we shall clearly not succeed in extending Gibbards normative logic from gooddeesses to mortals after all.»⁹⁵ Hvis Gibbard ikke kan finne en måte å komme til «ekte» negasjon innenfor konteksten av normsystemer som ikke er fullstendige og koherente synes de tre basiskategoriene, N-forbudt, N-krevd og N-valgfritt å forbli logisk uavhengige av hverandre i den konteksten som er viktig. Unwin skriver:

«(...) if n is incomplete then «It is n-obligatory that ...» and «It is n-permitted that ...» are not dual operators. This means that, contrary to apperances, we have no *logical* connection between the n-obligatory and the n-not-obligatory, so understood. (...) It is not enough to find different complex normative attitudes that are expressed by different complex normative sentences. That much is easy. What we need, rather, is to demonstrate systematic internal connections between these attitudes, otherwise we

94 (2001: 66)

95 (Unwin 2001: 66)

shall lack anything approaching a recursive semantics or a normative logic. This is what the Frege-Geach problem is all about.»⁹⁶

Det kan altså se ut som om forsøket på å gjøre rede for innholdet i normative sinnstilstander analogt med n-korresponderende versjoner feiler så lenge n ikke er fullstendig og koherent. I konteksten av ufullstendige normsystemer blir det, om ikke umulig, så iallefall vanskelig, å gjøre rede for negasjon på en korrekt måte. Resultatet blir, så vidt jeg kan se, at analogien ikke fungerer i konteksten den er ment for. Gibbards opprinnelige løsning på Frege-Geach problemet lar det være åpent hvordan normative holdninger er relaterte til hverandre: hvorfor er det inkoherent å tolerere noe og samtidig kreve det motsatte? Det kan se ut som spørsmålet om hvordan holdninger er relaterte i bunn og grunn er det samme som spørsmålet om negasjon.

96 Unwin 2001: 72

4: THINKING HOW TO LIVE:

I *Wise Choices, Apt Feeling* forsøker Gibbard å si noe om hvordan en ekspressivistisk redegjørelse av normativ diskurs hører hjemme i en omfattende naturalistisk teori om mennesker og menneskelig aktivitet. Fremgangsmåten er å vise hvordan en evolusjonær forståelse av mennesker kan gi støtte til en ekspressivistisk redegjørelse av normativ diskurs. Gibbard undersøker de relevante aspektene fra «bunnen og opp»: fra evolusjonære omstendigheter viser Gibbard hvordan normativ diskurs skulle kunne oppstå i en ekspressivistisk form. Målet med *Thinking How to Live* er på mange måter smalere. I denne boken spør Gibbard hvilke konsekvenser det har for normativ diskurs hvis vi skulle akseptere en ekspressivistisk redegjørelse for normativ diskurs. Undersøkelsene går nå fra «toppen og ned»; normativ diskurs belyses ved å se på hvordan den nærmer seg en ideel ekspressivistisk aktivitet; nemlig praktisk diskusjon.⁹⁷ Gibbard ser selv på forskjellene på de to utgavene av teorien som en forskjell på synsvinkel. Han skriver:

«I think of my shift from norm-acceptance (*Wise Choices, Apt Feelings*) to planning (*Thinking How to Live*) not as a change of position but as a shift of expository purposes. In 1990 in *Wise Choices*, I focused on actual human beings and the psychology of our normative judgments. In this work; I have been looking at ideally coherent planners and exploring concepts that such planners are committed to.»⁹⁸

Den sentrale tesen fra *Wise Choices, Apt Feelings* bevarer den nye boken. Normative spørsmål er, i bunn og grunn, spørsmål om hva en skal gjøre, hva en skal tenke og hva en skal føle om ting. I *Thinking How to Live* konsentrerer Gibbard seg om å undersøke hvordan en type dommer fungerer; dommer om hva en skal gjøre. For slike praktiske dommer må ekspressivism være rett, skriver Gibbard.

Gibbards redegjørelsen for praktisk diskurs er ment å ta brodden av den kritikken som ekspressivistiske teorier generelt og Gibbards tidligere teori spesielt ofte møter. Redegjørelsen har form av å være et «mulighetsbevis»; ideen er å vise at en redegjørelse for konsepter som fungerer slik Gibbard mener de gjør er troverdig. Gibbard bruker derfor store deler av boken på å vise at han, på tross av hva kritikere tidligere har hevdet, kan gjøre rede for fenomener som koherens, slutninger,

⁹⁷ Tolkningen er hentet fra «Comments on Gibbard's *Thinking How to Live*» av Simon Blackburn og Neil Sinclair. (2006: 701)

⁹⁸ (Gibbard 2003: 181) Parantesene er satt inn av meg.

argumenter og sannhet. Ideen synes å være at hvis Gibbard kan vise kritikere og andre at disse fenomenene faktisk følger naturlig fra et ekspressivistisk startpunkt når det gjelder praktisk diskurs så kan denne innsikten kobles sammen med en antagelse om at normativ diskurs også fungerer på denne måten.

For å binde sammen praktisk diskurs og normativ diskurs bruker Gibbard det han ser på som en forbedret utgave av Moores filosofi, hentet fra *Principia Ethica*. Gibbard mener fortsatt at Moore oppdaget den spesielle oppførselen til våre normative konsepter; normativ diskurs er faktisk mer eller mindre slik Moore beskrev den, skriver Gibbard. Ideen er at Moores ikke-naturalisme derfor kan fungere som en mal for Gibbards ekspressivistiske redegjørelse av praktisk diskurs.

Moores argumenter er ment å motbevise analytisk naturalisme for etiske konsepter. Argumentene kan også benyttes på naturalistiske definisjoner av andre normative konsepter, som vi har sett. Dette indikerer at disse konseptene er forskjellige fra naturalistiske konsepter, som nytelse og ønskelighet for eksempel; konsepter som kan inngå i empiriske vitenskaper. Som vi husker bruker Gibbard i *Wise Choices, Apt Feelings* disse argumentene for å redegjøre for sin negative pragmatiske påstand. I *Thinking How to Live* bevarer Gibbard denne påstanden: han mener fortsatt at funksjonen til normative konsepter ikke er å beskrive.

Gibbard forsøker i *Thinking How to Live* å tolke Moores argumenter i lys av det mer moderne skillet mellom konsepter og egenskaper: «meanings are concepts, and concepts aren't properties», skriver Gibbard.⁹⁹

«(...) in any possible situation in which I existed; I would be Allan Gibbard. I might not be called «Allan Gibbard», for it is happenstance that, in our mouths, that name designates me; but I, as things stand can say of any non-actual situation in which I would exist, «Allan Gibbard is who I would be». Likewise, in any possible situation water would be H₂O; if something other than H₂O behaved exactly as water behaves in everyday experience, that stuff still wouldn't be water. Identity of properties, however, though it yields necessary equivalence, does not yield a priori equivalence. Chemists, after all, required evidence that water is H₂O – just as I, were I amnesiac, might require evidence that I am Gibbard.»¹⁰⁰

Moores argumenter viser at normative konsepter er forskjellige fra andre typer konsepter. Men, skriver Gibbard; de viser ikke nødvendigvis at normative egenskaper er forskjellige fra naturlige egenskaper, mener Gibbard, Moore antyder i *Principia*

99 (Gibbard 2003: 30)

100(Gibbard 2003: 31)

Ethica at «det gode», i motsetning til termen «god» kan defineres ved hjelp av en eller annen naturlistisk definisjon: «I do most fully believe that some true proposition of the form «intelligence is good and intelligence alone is good» can be found».¹⁰¹ Det gode er, skriver Moore: «the whole of that to which the adjective will apply, and the adjective *must always* truly apply to it».¹⁰² Det Moore kalte «det gode»; den egenskapen som termen «god» betegner, i Gibbards terminologi, er nettopp en naturlig egenskap, antyder Gibbard. Han mener dette åpner for at Moore, til tross for at han er en ikke-naturalist når det kommer til etiske konsepter, likevel kunne ha vært en naturalist når det kommer til de egenskapene som konseptene betegner. Malen som skal matches ser dermed sånn ut¹⁰³:

«Here, then, is our Moore-like template. It is a naturalism for properties, but a non-naturalism for concepts. It denies analytic naturalism, the doctrine that «good» can be defined, analytically, in naturalistic terms. It affirms, though, that some natural property is signified by the term «good».¹⁰⁴

Gibbard skriver riktignok ikke om «godt» og «ondt», slik Moore gjør. Gibbards fokus ligger, som i den forrige boken på noe i retning av Ewings ikke-naturlige «bør»; det er dette konseptet som oppfører seg på den måten Moore beskrev.

Neste skritt er å vise at de fenomenene som preger normativ diskurs, slik Moore beskriver den, er nødvendige konsekvenser av Gibbards redegjørelse av praktisk diskurs. Når mulighetsbeviset er utarbeidet, og Gibbard har gitt en troverdig redegjørelse av praktisk diskurs, kan han dermed si noe om hvordan våre egentlige normative konsepter; våre bør-konsepter fungerer, noe som også er hans egentlige mål:

«My ultimate aim is to study the workings of familiar ought-laden «normative» concepts, like good and admirable and reprehensible, and offer an expressivistic theory of them. To do this, though, I start out considering just one particular kind of judgment, a kind for which expressivism must be right. These are judgments of what to do.»¹⁰⁵

Den naturlige forklaringen på at de to diskursene er så like er, argumenterer

101(Moore 1903: 9)

102(Moore 1903:9)

103«Moore, on my reading, discovered the special behaviour of a class of concepts, the concepts we now call «normative». The rest of this book develops a hypothesis to account for the behaviour that Moore discovered. Moore, then, on my reading, constructs a picture with many correct features, and we can test the hypothesis of this book by seeing if it matches these features.» (Gibbard 2003: 22)

104(Gibbard 2003: 36)

105(Gibbard 2003: 7)

Gibbard, er selvfølgelig at normativ diskurs faktisk er praktisk diskurs. Det er dette som er hovedtesen i *Thinking How to Live*: spørsmålet om hva en bør gjøre er spørsmålet om hva en skal gjøre.

4. 1: AGNOSTISISME:

Det er en del forskjeller på de teoriene som presenteres i de to bøkene; forskjeller som potensielt kan få store konsekvenser. I *Wise Choices, Apt Feelings* hevder Gibbard at normativ diskusjon ikke representerer fakta, ikke er sannhetpassende og ikke involverer overbevisninger. I *Thinking How to Live* velger Gibbard å ikke ta stilling til disse spørsmålene; han inntar en agnostisk posisjon:

«Are these (normative) pseudo-facts, incapable of real truth and falsehood? Are beliefs in them pseudo-beliefs, states of mind distinct from beliefs, which we mistake for genuine beliefs? (...) Explain me «real facts», «substantial truth» and genuine belief», and I can think how to answer. (...) I do think now that we should at least find these distinctions suspect, and not help ourselves to them until they have been explained and vindicated, to some degree at least. When they are- by someone else or by me- I must then return to these questions of whether normative facts, truths, and belief are pseudo or genuine.»¹⁰⁶

Gibbard synes også å være skeptisk til den testen han selv benyttet i *Wise Choices* for å skille utsagn som «naturlig representerer sitt innhold» fra de som ikke gjør det.¹⁰⁷

Ekspressivistiske posisjoner kjennetegnes, slik jeg har framstilt dem, tradisjonelt av de tre nevnte påstandene: Normative påstander representerer ikke fakta og beskriver, som en naturlig konsekvens av det ikke handlinger. I stedet uttrykker de ikke-kognitive sinnstemninger av noe slag. Normative utsagn ses i tråd med dette som motsetninger til faktaoverbevisninger, hvis funksjon nettopp er å beskrive. Gibbard fortsetter på tross av sin nye agnostisisme å karakterisere sin posisjon som ekspressivistisk. Det pressende spørsmålet synes derfor å være: Hvis vi ikke har tilgjengelige metoder for å kunne skille mellom normativ diskurs og faktadiskurs, hva er det da som utgjør det ekspressivistiske elementet i Gibbards teori? Sagt på en annen

106(Gibbard 2003: 182) Parantesen er satt inn av meg.

107«In *Wise Choices, Apt Feelings* I took it that they (facts, belief and truth) could be explained and attempted part of the explanation. (...) I argued that normative judgments are not natural or artificial representations. (...) In this book, however, I haven't supposed that I got this part of the story right or that I didn't (...) (Gibbard 2003: 182)

måte: hvis ingen av de to diskursene kan regnes som kognitive, hva er det Gibbard avviser.

Forskjellen på ekspressivisme og deskriptivisme er å finne på det forklaringsmessige planet, mener Gibbard. I «Reply to Critics» skriver han at det som skiller hans posisjon fra realistiske posisjoner er at «the property that constitutes being what one ought to do (...) doesn't itself figure in the explanation of the concept ought.»¹⁰⁸ Blackburn og Sinclair tolker forskjellen på den følgende måten:

«The difference between Gibbards view and those that more commonly go under the label of «descriptivism» is in their explanation of our practice of making normative judgments. Descriptivists hold that some part of the explanation of that practice must involve seeing normative judgments as tracking or attempting to track some sort of property, natural or non-natural. Expressivists deny that the explanation of the practice will involve any such component. This, Gibbard agrees, is the essence of expressivism.»¹⁰⁹

Gibbards nye agnostisisme få følger for hans løsning på Frege-Geach problemet. Problemet ses tradisjonelt i lys av et skillet mellom kognitive og ikke-kognitive sinnstilstander. Deskriptivistiske teorier kan gjøre rede for den proposisjonelle overflaten til normative diskurs ved hjelp av det faktum at normative dommer uttrykker faktaoverbevisninger. Så lenge normative dommer gjør det fungerer sammensatte kontekster, slutninger og argumenter mer eller mindre uproblematisk. Frege-Geach problemet ses derfor stort sett som et problem som følger ikke-kognitive posisjoner; problemene oppstår når normative dommer ikke sies å ha sannhetsbetingelser. Gibbards agnostisisme fjerner det skille som den tradisjonelle forståelsen av Frege-Geach problemet bygger på. Uten at jeg skal si det sikkert, så vil jeg antyde at dette også er noe av det som motiverer Gibbard til å innta en slik agnostisk posisjon.

Den nye måten å forholde seg til Frege-Geach problemet presenteres, så vidt jeg kan se, første gang i artikkelen «Reply to Blackburn» som Gibbard gav ut i 1993. Her skriver han:

«(...) there seems to be two abysses in play here. Whether and how they connect seems open to question. One is the abyss between, as we might put it, apprehendings and real judgments; the other is the abyss between representing something as a fact and doing

108(Gibbard 2006: 743)

109(Blackburn og Sinclair 2006: 703-704) Scanlon argumenterer for at hans realisme ikke kan karakteriseres på denne måten. Han skriver: «The style of explanation of normative attitudes that I have been proposing would not, I believe, require any commitment to queer non-natural properties.» (Scanlon 2006: 728)

something else.»¹¹⁰

Erkjennelser er ikke ekte dommer, hevder Gibbard nå, og det er ekte dommer som kan inngå i sammensatte kontekster, slutninger og argumenter. Dette gjelder selv om både erkjennelser og ekte domme er fakta-representasjoner, mener Gibbard. Poenget synes å være at det faktisk at vi kan gjøre rede for hvordan vi representerer fakta ikke gir oss direkte tilgang på en redegjørelse av komplekse logiske sammenhenger. Gibbard antyder altså at Frege-Geach problemet er et problem som gjelder for deskriptivister på lik linje med ekspressivister. Dermed åpner det seg en mulighet for å løse problemet på den samme måten:

«Now couldn't we try explaining normative judgments by the analogy, «Normative judgments are to attitudes as factual judgments are to apprehendings»? This, of course, would leave us with a lot of work: we have to say what this relation is. But it leaves work equally for the factualist and the non-factualist. The expressivist who is challenged that he can't do something he needs to do will reply: Show me how you do it in the factual realm and I'll mimic what you do in the normative realm.»¹¹¹

De skrittene ekspressivister kan bruke for å løse Frege-Geach problemet er naturlige, mener Gibbard – og de er, mer eller mindre, de samme skrittene som en må bruke for å gjøre rede for deskriptive sammensatte kontekster.

4. 2: PRAKTISK DISKUSJON; ET MULIGHETSBEVIS:

Spørsmålet om hva jeg bør gjøre er det samme som spørsmålet om hva jeg skal gjøre; dette er Gibbards hovedtese. Svaret på det første spørsmålet er en påstand; for eksempel:

1: Jeg bør gjøre X

Svaret på det andre er derimot en beslutning:

2: Jeg kommer til å gjøre X.

110(Gibbard 1993: 69)

111(Gibbard 1993: 70)

Gibbards idè er, så vidt jeg kan se, at både 1 og 2 kan fanges opp av det stipulerte konseptet «tingen å gjøre. Gibbard forsøker å vise at konseptet, på tross av at det tilsynelatende er forskjeller på 1 og 2, fungerer på en slik måte det kan uttrykke begge. Framgangsmåten er å vise at setningen «X er tingen å gjøre» uttrykker en beslutning og oppfører seg som om den var et uttrykk for en overbevisning.

Siden konseptet «tingen å gjøre» uttrykker en beslutning og oppfører seg som et predikat må Gibbard løse Frege-Geach problemet; det som behøves er en redegjørelse for hvorfor beslutninger kan inngå i sammensatte kontekster. Den løsningen Gibbard framsatte i *Wise Choices, Apt Feelings* møtte på en del problemer, som vi har sett. Den formelle representasjonen tilskrev alle setninger som inneholder normative termer et innhold (eventuelt G-innhold). Denne tilskrivelsen av innhold skulle sikre at disse setningene gav mening i henhold til den ekspressivistiske forståelsen av dem. Ideen var at Gibbard på denne måten skulle kunne unngå at hans stipulasjon endte opp som meningsløs på den måten som Dreiers «hiyo-slutninger» viste seg å være. Det oppstod likevel problemer for Gibbard løsning. Unwin viste oss at basisholdningene i Gibbards apparat, på tross av at Gibbard stipulerte logiske relasjoner for dem var logisk uavhengige av hverandre. Dermed ble de heller ikke normativt uttrykkbare.

Det er ikke først og fremst måten å angripe problematikken på som skaper vanskeligheter skriver Gibbard i *Thinking How to Live*: «The Frege-Geach problem can be solved, I claim: a good solution has emerged in publications over the past dozen years».¹¹² Gibbard refererer her til sin egen løsning, slik den presenteres i *Wise Choices, Apt Feelings*, Simon Blackburns løsning fra 1988, samt den korrespondansen som fant sted mellom de to etter Gibbards utgivelse av *Wise Choices, Apt Feelings* i 1990.¹¹³ Problemene bunner i at det ikke er gitt en god redegjørelse for hvorfor løsningen fungerer, mener Gibbard: det vi trenger klarhet i er hva det er med beslutninger som gjør løsningen mulig. Blackburn skriver i «Gibbard on Normative Logic»:

«(...) The content of the statement «Freddy did not behave badly» is not only given by the set it rules out, namely the set of combinations of normative systems and

112(Gibbard 2003: 42)

113Blackburn, «Attitudes» (1988); Blackburn, «Gibbard on Normative Logic» (1993); Gibbard, «Reply to Blackburn» (1993) Gibbard synes å mene at han løsning er mer eller mindre equivalent med Blackburns. «(...) Blackburns talk of «trees» and my own device, I think are equivalent. Trees are a device for displaying «small worlds»» (Gibbard 2003: 83) Om de er det eller ikke er et spørsmål jeg ikke har mulighet til å ta stilling til her.

factual possibilities, such that the system applied to the facts yield that Freddy behaved badly. The content is only given by this set and the fact that the statement does rule them out, that is, that it stands in a determinate relation of negation to them.»¹¹⁴

Blackburn antyder at Gibbard i *Wise Choices, Apt Feelings* har brukt materiale fra feil side av Frege-kløften og mener at det er nødvendig med en mer grunnleggende historie om hvorfor de sinnstilstandene som uttrykkes kan være kandidater for avvisning. En slik historie må være sånn at den viser oss hvordan vi kan representere sinnstilstandene som motsetninger; som p og ikke-p, skriver Blackburn. I *Thinking How to Live* presenterer Gibbard en slik historie. Nøkkelen ligger i uenighet, skriver Gibbard: «We can «disagree in plan», and it is this that makes for the fact-like comportment of questions of what to do», skriver han.¹¹⁵

Uenighet kan gjenkjennes som en mental operasjon som vi kan utføre, skriver Gibbard. Operasjonen har de følgende kjennetegnene: å være uenig med å være uenig er å være enig, er et kjennetegn. At uenighet utelukker enighet er et annet. Det at denne mentale operasjonen bærer de samme kjennetegnene som negasjon av faktaoverbevisninger er ikke tilfeldig: kjennetegnene er de samme fordi operasjonen er den samme.¹¹⁶ Ideen er at det å være i uenighet med den holdningen som uttrykkes av en setning nå korresponderer med den holdningen som uttrykkes av den eksterne negasjonen av en setning. Resultatet blir at holdningene nå er relaterte på den måte en skulle forvente; uenighet synes å ha de samme egenskapene som negasjon.

4. 3: FREGE-GEACH PROBLEMET:

Funksjonen til sammensatte setninger er å gjøre slutninger mulige; de viser oss de deduktive relasjonene mellom våre overbevisninger, beslutninger og våre forpliktelser, skriver Gibbard. Å akseptere sammensatte setninger er, i henhold til en slik forståelse, å utelukke muligheter: det er å forplikte seg til å avvise bestemte sinnstilstander; det er å forplikte seg til å være uenig med dem, skriver Gibbard. Å aksepterer en disjunksjon (A eller B), for eksempel, er å utelukke muligheten av (å avvise A og å avvise B); det er å forplikte seg til å ikke være uenig med både A og B

114(Blackburn 1993: 950)

115(Gibbard 2003: 61)

116(Gibbard 2003: 66)

samtidig. Innholdet i sammensatte setninger som:

D: Enten er det å pakke nå tingen å gjøre, eller så er det allerede for sent å rekke toget.

kan nå representeres på denne måten: Fire sinnstilstander er mulige hvis en bestemmer seg for de to elementene i disjunksjonen; fire «bestemthetstilstander»:

B1: Å være overbevist om at det er for sent, og å bestemme seg for å pakke

B2: Å være overbevist om at det er for sent, og å bestemme seg for å ikke pakke

B3: Å være overbevist om at de ikke er for sent, og å bestemme seg for å pakke

B4: Å være overbevist om at det ikke er for sent, og å bestemme seg for å ikke pakke.

D utelukker B4 og tillater alle de andre.¹¹⁷ Bestemthetstilstander består av et aspekt ved hva en skal gjøre og et aspekt ved hvordan ting er. Sammen utgjør disse en liten «fact-prac» verden. Bestemthetstilstander, eller fact-prac verdener, fungerer på den samme måten som sannhetslogikk gjør. Gibbard skriver: «The structure of allowing decided states or not is the same as the structure of being true or not under determinate conditions».¹¹⁸ Det vil si at en, i stedet for å sette opp et sannhetsskjema med s for sann og f for falsk, kan konstruere et skjema hvor s betyr tillater og f betyr utelukker:¹¹⁹

	P	Q	P eller Q	P så Q
B1:	(s) tillatt	(s) tillatt	(s) tillatt	(s) tillatt
B2:	(s) tillatt	(g) utelukket	(s) tillatt	(g) utelukket
B3:	(g) utelukket	(s) tillatt	(s) tillatt	(s) tillatt
B4:	(g) utelukket	(g) utelukket	(g) utelukket	(s) tillatt

117(...) The possibility of agreement and disagreement over time is crucial. It is this possibility that we exploit to characterize fresh states of mind. «Either it's now too late to catch the train,» thinks Holmes, «or packing is now the thing to do.» This, we explain, is the state of mind with which he would disagree were he to come to be in state B4 – believing it's not too late and deciding to pack – and agree otherwise: he would agree with it were he to come to be in any of the other decided states, B1, B2 or B3.»

118(Gibbard 2003: 46)

119«Both with plain descriptive belief and with decision, in short, we can apply the structure of truth functions in either of two ways: in terms of a kind of content, which may be either factual or decisional, or in terms of states of mind. The same structure emerges either way. On one interpretation, it is a structure of allowing or ruling out various decided states of mind; on the other, it is a structure of obtaining or not for various worlds». (Gibbard 2003: 48)

Det samme som man kan si om sannhetsbetingelsene til sammensatte setninger kan også sies ved hjelp av utelukkelse og tillatelse: en konjunksjon tillater en bestemthetstilstand hvis og bare hvis antecedenten og konsekventen begge tillater den eller hvis antecedenten utelukker den, en disjunksjon tillater en bestemthetstilstand hvis og bare hvis minst en av komponentene tillater tilstanden, en slutning er gyldig hvis og bare hvis ingen bestemthetstilstander er tillatt av alle premissene men ikke av konklusjonen.

Beslutninger, som en beslutning om å pakke nå, utgjør det Gibbard kaller en «liten verden» plan. Slike planer omhandler hva en selv skal gjøre akkurat nå, og i de omstendighetene en er i. En kan også planlegge for omstendigheter en forventer å komme i, skriver Gibbard; dette kaller han «contingency planning»; «mulighetsplanlegging». Slik planlegging har to aspekter, skriver Gibbard.

A: En spør seg selv hva en skal gjøre i en gitt omstendighet, og kommer til et svar

B: En forventer at dette er den tingen en faktisk kommer til å gjøre når en befinner seg i denne omstendigheten; en forventer at resultatet av ens praktiske resonnering kommer til å bestemme hvordan en handler senere.¹²⁰

Som vi har sett er det andre aspektet, altså B, som gjør at Gibbard får problemer med å gjøre rede for hvordan konseptet «tingen å gjøre» kan oppføre seg som et predikat. Det kan se ut som om Gibbard nå delvis går bort fra det opprinnelige motivasjonselementet. Han argumenterer nemlig for at det finnes en type planlegging som, på tross av at den ikke egentlig kan sies å være bunnet opp mot handling på den måten som mulighetsplanlegging er det, likevel består i å spørre seg selv hva en skal gjøre. «Hypotetisk planlegging» er av en slik natur. Å planlegge hypotetisk er å planlegge for situasjoner man ikke forventer å komme i. Slik planlegging åpner for at en kan planlegge hva en skal gjøre hvis en skulle vært i en annens sko:

«Holmes (...) can also think what to do if faced with Mrs. Hudson's plights. In some ways, to be sure, this isn't full fledged contingency planning. In the first place, he'll never be in her exact situation, down to every detail. In the second place - if the two aren't in communication tonight - he knows that his own thinking can in no way settle the question of what to do if in Mrs. Hudson's own mind. She can't possibly act on his thinking, the way Holmes later on can act on

120(Gibbard 2003: 49)

the planning he's now engaged in. Still, this is in a way a kind of hypothetical planning: he is thinking what to do if in her situation, and coming to an answer. My focus, then, is on coming to a view on what to do in a situation – even a situation one may fully know one will never be in.»¹²¹

Hva er det så vi gjør når vi planlegger hypotetisk for å være i en annens sko? Slik planlegging kan beskrives på flere måter, skriver Gibbard. Hvis Holmes planlegger for å være Mrs. Hudson, for eksempel, kommer han fram til en preferanse: Holmes foretrekker, hvis i Mrs. Hudsons omstendigheter, motsatt av Mrs. Hudson selv, å ikke gå til politiet framfor å gå til politiet. Gibbard skriver videre at hypotetisk planlegging kan beskrives som å mime; «make-believe»; en later som at det er en selv som skal ta beslutningen.¹²² En kan også planlegge hypotetisk for seg selv til andre tider, mener Gibbard; en alkoholiker kan planlegge å ikke drikke til helgen, selv om hun vet at hun, når lørdagen kommer, likevel kommer til å drikke.

Muligheten for hypotetisk planlegging er et viktig element i Gibbards teori av to årsaker. Den første er at slik planlegging gjør det mulig å gjøre rede for tilfeller av akrasia. Det andre er at hypotetisk planlegging åpner for muligheten av å være uenig i med beslutninger. Når Holmes mener at tingen å gjøre for Mrs. Hudson, i hennes situasjon, på det tidspunktet hun skal bestemme seg, er å holde seg unna politiet, så er han uenig med Mrs. Hudsons beslutning om å gå til politiet. De to er uenige i plan, skriver Gibbard. Det samme kan sies om alkoholikeren: hun er uenig med sin egen plan slik den kommer til å være på et annet tidspunkt.

4. 4: HYPERTILSTANDER:

Vi kan se for oss, som et idealisert tankeobjekt, fullstendig bestemte planer, skriver Gibbard; hyperplaner. Hyperplaner fungerer som «mulige verdener», skriver Gibbard: de dekker alle mulige situasjoner; både aktuelle og hypotetiske. For hver slik situasjon er det en del handlingsalternativer som er åpne. En hyperplan enten avviser et slikt alternativ eller avviser å avvise det:

«(Hyperplans) are much like the possible worlds of the possible world semanticist. Just as possible worlds leave nothing indeterminate as to how things are, hyperplans leave nothing indeterminate as to what to do, on any occasion actual or hypothetical.

121(Gibbard 2003: 49-50)

122(Gibbard 2006: 731)

Ved hjelp av hyperplaner kan vi konstruere det Gibbard kaller «hypertilstander». Hypertilstander kombinerer en hyperplan p med en mulig verden w ; et fullstendig syn på hvordan verden er: (p, w) . Innholdet i slike hypertilstander skal representeres på den samme måten som innholdet i små verdener. Som planlegger kan man kombinere små verden planer, avvise dem og lage generelle planer. Disse operasjonen: å kombinere, utelukke og generalisere – mimer de standardoperasjonene som brukes på påstander: konjunksjon, negasjon og universell generalisering.

«Combining, rejecting and generalizing apply to mental operations, which then have a content. The content is expressible with the logical operators of conjunction, negation, and quantification. These logical devices mirror the mental operations of combining, rejecting, and generalizing»¹²⁴

Innholdet i en sinnstilstand som mikser hvordan ting er med hva en skal gjøre kan representeres, kan vi nå si, av de hypertilstandene som sinnstilstandene tillater eller som den utelukker. Analogt kan vi si at miksedes disjunksjoner, for eksempel, gjelder i noen store «fact-prac» verdener (p, w) , men ikke i andre.

Ideen er, som før at fact-prac verdener skal gi oss muligheten til å følge den slutningsmessige betydningen til rekursive sekvenser av logiske operasjoner som inneholder normative elementer. Vi kan for eksempel holde følge med avvísninger av kombinasjoner av avvísninger; en plan som avvís eller tillater et alternativ tillater en fact-prac verden (w, p) hvis og bare hvis P er inkludert i hyperplan p ; en faktapåstand Q tillater fact-plan verden (w, p) hvis og bare hvis Q holder i w ; en negasjon, ikke- P , tillater alle og bare de fact-plan verdenene som P ikke tillater; en konjunksjon P og Q , for eksempel, tillater alle og bare de fact-plan verdenene som både P og Q tillater.

Apparatet lar oss se hva som er galt med kombinere overbevisninger med planlegging på en inkoherent måte: ett sett av dommer er koherent hvis det finnes en hypertilstand som hver dom i settet tillater. Det er inkoherent hvis hver mulige hypertilstand utelukkes av en eller flere dommer i settet. Gibbard skriver: «If, then, my judgments are inconsistent, there is no way I could become opinionated factually and fully decided on a plan for living – no way that my judgments haven't already ruled

123(Gibbard 2003: 57)

124(Gibbard 2003: 58)

out»¹²⁵ Dette viser oss, med andre ord, hvorfor vi er forpliktet til å akseptere «det er galt å få lillebroren sin til å lyve» hvis man aksepterer både at «det er galt å lyve» og «hvis det er galt å lyve så er det galt å få lillebroren sin til å lyve». Med dette avslutter Gibbard første del av sitt mulighetsbevis.

4. 5: MINIMALE FAKTA:

Den andre delen av mulighetsbeviset følger fra den første. Fra løsningen på Frege-Geach problemet følger det kvasi-realistiske konklusjoner, mener Gibbard: konklusjoner som mimer Moores moralske realisme. Det viser seg at hva som er tingen å gjøre følger fra naturlige egenskaper, skriver Gibbard. Videre er det en egenskap som konstituerer «tingen å gjøre», skriver han. Det kan med andre ord se ut som om en form for «facts of okeyness», som Gibbard kaller det, på tross av Gibbards agnostisisme, er en skjult konsekvens av teorien hans. Han skriver:

«Armed with a solution to the Frege-Geach problem, we can see the possibility of explaining concepts expressivistically, and find that certain concepts, so explained, bear a tantalizing resemblance to familiar normative concepts. (...) Being the thing to do supervenes on natural properties. And there is, moreover, a property that constitutes being the thing to do.»¹²⁶

«Supervenience» er i utgangspunktet en relasjon som gjelder mellom klasser av egenskaper: «any two possible items, in any two respective possible situations, differ in a Y-property only if they differ in some X-property», skriver Gibbard. For hyperbestemte planleggere gjelder denne relasjonen mellom plan-ladete konsepter og faktaegenskaper, mener Gibbard¹²⁷. Gibbard ser for seg en hyperbestemt egoistisk hedonist; Hedda. Hennes plan er å alltid maksimere sine hedonistiske utsikter; planen er å alltid gjøre det som er «egohedonic». Hedda mener, med andre ord, at en handling er tingen å gjøre hvis og bare hvis den er egohedonic. Relasjonen mellom konseptet

¹²⁵(Gibbard 2003: 59)

¹²⁶(Gibbard 2003: 43)

¹²⁷The Thesis of Supervenience: «Two acts in two possible situations differ in being okey or not only if they differ, somehow, in their prosaically factual properties. That is to say, for any two possible situations s1 and s2, acts a1 open in s1, and act a2 open in s2, we have the following: only if act a1 in s1 differs factually from act a2 in s2 will it be okey to do a1 in s1, though not okey to do a2 in s2.» (Gibbard 2003: 95) Hvis man mener at det bare er mulig å snakke om «supervenience» som en relasjon mellom klasser av egenskaper så kan man bruke termen «kvasi-supervenience» for å betegne relasjonen mellom plan-ladete konsepter og egenskaper, skriver Gibbard videre.

tingen å gjøre og egenskapen egohedonic er, slik Hedda ser det, mer eller mindre den samme som relasjonen mellom de to egenskapene «å være vann» og «å være H₂O». For det første er de nødvendig koekstensjonelle på den samme måten. For det andre er det å være tingen å gjøre forklaringsmessig avhengig av det å være egohedonic på mer eller mindre den samme måten som det å være vann er avhengig av det å være H₂O. «In her view, then, maximizing one's hedonic prospects *constitutes* being okey to do in a way that roughly parallels the case of H₂O being water», skriver Gibbard.¹²⁸

Hvordan kan dette gjøres rede for? Hvis en aksepterer en hyperplan p, så vil en nødvendigvis mene at a er tingen å gjøre i s hvis og bare hvis p tillater a i s, skriver Gibbard. Ideen er at en plan bare kan skille på handlinger eller omstendigheter ved hjelp av deres fakta egenskaper: hvis to handlinger i to forskjellige situasjoner har de samme fakta-egenskapene så kan ikke planen tillate en handling og utelukke den andre; planen vil nødvendigvis enten tillate begge eller utelukke begge. «(...) anyone who was fully decided on a plan for living – a hyperplan (...) - would accept the dictum «No difference in being okey without a prosaically factual difference», skriver Gibbard.¹²⁹

Hyperbestemte planleggere er videre forpliktet til å mene at en naturlig egenskap konstituerer det å være tingen å gjøre: En hyperplan har denne formen, skriver Gibbard: i situasjon s₁ utfør den handlingen som har egenskap P₁, i situasjon s₂ utfør den handlingen som har egenskap P₂ og så videre. Fra dette kan vi nå konstruere en sammensatt egenskap P*. En hyperplan får da denne formen: i enhver mulig situasjon, utfør den handlingen som har egenskap P*. Denne egenskapen er konstruert, endelig eller uendelig, av faktaegenskaper og konstituerer tingen å gjøre, skriver Gibbard.

Kan vi regne P* som en naturlig egenskap, spør Gibbard: «Does our property, then, deserve to count as a «natural» property, even if it is wildly and infinitely disjunctive?» Gibbard synes å mene det:

«A natural property is given by any function N that assigns to each such possible world w a set N(w) of enteties in w. On this broad construal of natural properties, the claim that a hyperplan determines one is fairly trivial. The property will just be that of being permitted by the hyperplan. As a function, it assignes to each possible world the set of all acts in situations, in that world , that the plan permits

¹²⁸The Claim of Factual Constitution: «(C): There is a prosaically factual property F such that for any avt open in any possible situation s, act a is okey to do in s just in case a has proerty F. As an abbreviation of (C), I'll say, there is a factual property that constitutes being okey to do. (C*)» (Gibbard 2003: 92)

¹²⁹(Gibbard 2003: 92)

for that situation.»¹³⁰

Gibbard har nå etablert at disse relasjonene gjelder for hyperbestemte planleggere. Kan han også vise at de gjelder for oss vanlige mennesker? De gjelder for Joe, argumenterer Gibbard. Joe er ikke hyperbestemt på den måten som Hedda er, men er, i motsetning til oss andre, fullstendig koherent. Gibbards løsning på Frege-Geach problemet viste oss at hvis Joe vil akseptere Q i alle de hypertilstandene han kan komme i, så er Joe forpliktet til å akseptere Q. Grunnen er selvfølgelig at Q følger fra det han allerede aksepterer: «a person is committed to content Q if Q holds in every world that his judgments don't rule out», skriver Gibbard.¹³¹ Dette gir oss de redskapene vi trenger for å kunne si at Joe er også er forpliktet til å akseptere «the thesis of supervenience» og «the claim of factual constitution», mener Gibbard:

«It suffices to show that anyone in a hyperdecided state accepts supervenience, that supervenience obtains in every fact-plan world. For if it obtains in every fact-plan world, then, a fortiori, it holds in every fact-plan world that Joe could reach without changing his mind»¹³²

Gibbard skriver videre: «The principle of commitment thus applies to him, and so he is committed to the Claim of Factual Constitution»¹³³. Argumentet er ment å være transcendentalt i Kants betydning av ordet: Dette er påstander som alle planleggere må akseptere, mener Gibbard. Vi er at vi nå er forpliktet til å akseptere de følgende to påstandene:

1: Det er en egenskap som konstituerer det å være tingen å gjøre.

2: Å tenke at noe er tingen å gjøre er ikke å tilskrive denne egenskapen.

Hvordan forholder disse to påstandene seg til hverandre? Egenskapen å være tingen å gjøre er en naturlig egenskap. Hvilken egenskap det er et substansielt spørsmål om hvordan en skal leve; det er kan ikke avgjøres av mening alene. Egoistiske hedonister mener, for eksempel, at det er egenskapen «egohedonic» som konstituerer det å være tingen å gjøre. Å tenke det er koherent mener Gibbard. Poenget er at det også er koherent for meg å tenke at det er feil. Selv om enten Hedda eller jeg tar feil, så

130(Gibbard 1990: 100)

131(Gibbard 2003: 91)

132(Gibbard 2003: 91)

133(Gibbard 2003: 97)

kan ikke feilen regnes som konseptuell. Konsepter kan altså være deskriptiv eller plan-ladede, mens egenskaper bare er egenskaper, hverken deskriptive eller plan-ladede. To konsepter, et deskriptivt og ett plan-ladet, kan betegne den samme egenskapen.¹³⁴ Gibbard konkluderer:

«My conclusions about practical thought have then turned out to mirror much of what G.E Moore says in metaphysical vein. Moores non-naturalism might best be freely read as a doctrine not about properties but about concepts. Call the property that constitutes being the thing to do P*, and let D be a descriptive concept of this property. Moore's point, so emended, is this: people who disagree about what's the thing to do don't necessarily disagree on which acts are D»¹³⁵

4.6: NORMATIV DISKUSJON:

Mange spørsmål gjenstår. Fungerer Gibbards mulighetsbevis? Og hvis det gjør det: er det fordi Gibbard er en ekspressivist som benytter seg av kognitivt materiale? Nye spørsmål oppstår hvis vi godkjenner mulighetsbeviset. Kan vi si at praktisk diskurs sammenfaller med normativ diskurs slik Gibbard håper eller er det fortsatt aspekter som ikke kan uttrykkes? Behøver disse aspektene i så fall en ikke-kognitiv redegjørelse?

Om Gibbards mulighetsbevis kan sies å være vellykket står og faller på om Gibbard kan bruke uenighet på den måten som han gjør. Som vi har sett er det muligheten for å være uenig med beslutninger som gjør at Gibbards løsning på Frege-Geach fungerer. Dermed er det også uenighet som lar Gibbard trekke de kvasi-realistiske konklusjonene som han gjør. I «Reply to Critics» skriver Gibbard:

«Can we really disagree in preference? This I said amounts to whether to «put our heads together», whether to ponder jointly what to do if in a person's shoes, and why to do it. We can treat preferences either as no more than sheer personal characteristics, or as a matter for dispute. If we treat them as subject to agreement and disagreement; I tried to show, then we mimic thinking in terms of oughts and reasons. Strands of ordinary thought, when systematized as (...) they should be in terms of «oughts» and «reasons to do» can be explained as amounting to contributions to such joint thinking.»¹³⁶

134 Dette kan representeres ved hjelp av begrepene «karakter» og «utvidet karakter»: «The extended character of a term is settled by the terms meaning, determined by rules of language, whereas it's (plain) character depends not only on it's meaning, but on how to live.» (Gibbard 2006: 692)

135 (Gibbard 2002: 161)

136 (Gibbard 2006: 734)

Dreier åpner i «Disagreeing (about) What to Do: Negation and Completeness in Gibbard's Norm-Expressivism» for at Gibbard likevel ikke kan bruke uenighet på den måten som han gjør:

«(...) intuitive as it is, taking it (the notion of disagreeing with a state of mind) as primitive is worrisome. It's not that absent an account of disagreement we should worry that there is no such thing. Rather, the worry is that if we have no explanation for why some states can be disagreed with and others cannot, then for all we know it could be that the correct explanation is not amenable to expressivism. For instance, it could be that the states which it makes sense to disagree are the ones that are really representations of independent fact. No expressivist could then let his account of negation be grounded in an appeal to the idea of disagreement in attitude.»¹³⁷

Hvis vi likevel tar i bruk uenighet og anvender det på beslutninger så har vi det vi trenger for å gjøre rede for alle aspektene ved normativ diskurs, hevder Gibbard. Ideen var, som vi husker, at beslutningen «jeg kommer til å gjøre X» nå skal oppføre seg nå på den samme måten som overbevisningen «jeg bør gjøre X».

Michael Bratman argumenterer i «Thinking How to Live and the Restriction Problem» for at noen beslutninger nettopp ikke oppfører seg som overbevisninger når de gjøres rede for parallelt med praktisk diskurs.¹³⁸ Hans fokus ligger i første omgang på såkalte «Buridanstilfeller». I slike tilfeller har en, som Buridans esel, valget mellom to alternativer som synes å være like gode. La oss si at eselet skulle velge en høyball. Innebærer det nødvendigvis at eselet utelukker å velge den andre? Gibbard er selvfølgelig ikke ukjent med denne problematikken. En må skille på beslutninger som tas på bakgrunn av nøytralitet og beslutninger som tas på bakgrunn av preferanser, er hans svar:

«It is in the nature of planning, after all, to distinguish rejecting an alternative by preference from simply not choosing it in that, from indifference, one chooses another. Rejecting an alternative is something more than just taking a different alternative when there is more than one alternative that one doesn't reject by preference.»¹³⁹

Det er de beslutningene som tas på bakgrunn av preferanser som er normativt uttrykkbare, ikke de som tas på bakgrunn av nøytralitet, argumenterer Gibbard. Beslutninger som tas ved å velge ett av flere tillatte handlingsalternativer vil være

137(Dreier 2006: 716)

138(2006: 708)

139(Gibbard 2003: 54)

relevante for handling, men de vil ikke være deler av de planene som er normativt uttrykkbare. Bratman argumenterer for at begrepet preferanse er for svakt til å gjøre den jobben det er satt til i Gibbards teori. Vi kan vi se for oss at Buridans esel likevel har en preferanse i retning av en av høyballene; han heller mot å spise den ene. Behøver eselet da utelukke å velge den andre? Bratman skriver:

«While I happen to prefer one of the specific options, I see this as a mere preference – this option is merely, as we say, something that I just felt like doing. I don't see this preference as relevant to whether that option is the thing to do, or to whether a contrary decision or contingency plan is mistaken. Though I decide out of preference in favor of one specific option, I still do not think that is what I ought to do.»¹⁴⁰

Dreier argumenterer videre for at Gibbard ikke kan skille på to sinnstemninger som, til tross for at de begge karakteriseres av et fravær av preferanser, likevel er intuitivt forskjellige. Han skriver: «There is a distinction (...) between indifference and indecision, and it is an intuitive difference», skriver Dreier. Poenget synes å være at hvis vi spør Bob, for eksempel, om han foretrekker A eller B, så kan det være han sier at han ikke foretrekker noen av dem. Hvordan kan vi vite om fraværet av preferanse betyr at han er nøytral eller at han ikke har bestemt seg? Dreier antyder at forskjellen kanskje ligger i bakenforliggende kognitive overbevisninger: Han skriver:

«(...) maybe the best answer is that the absence of preference is indifference just in case *Bob believes that the alternatives are equally good*, and the absence of preference amounts to indecision just in case *Bob has no belief about which alternative is better*.»

140(Bratman 2006: 709)

5: KONKLUSJON:

Har Gibbard løst Frege-Geach problemet? Kan normative utsagn nå inngå i komplekse logiske resonnementer, samtidig som de besitter sin opprinnelige ekspressivitetskraft? Jeg har dessverre ikke noe entydig svar på dette spørsmålet. Derfor vil jeg heller ikke prøve å gi ett. I stedet vil jeg prøve å synliggjøre et mønster som har blitt tydeligere og tydeligere for meg under arbeidet med denne oppgaven. Det er, for det første, overraskende vanskelig å løse Frege-Geach problemet innenfor ekspressivistiske rammer. Samtidig er de grepene som i *Thinking How to Live* bringer Gibbard nærmere en løsning de samme grepene som bringer ham nærmere en kognitivistisk posisjon. Jeg vil her fokusere på to slike grep og foreslå et tredje.

Gibbard aksepterte, som vi husker, tre påstander i *Wise Choices, Apt Feelings*. I *Thinking How to Live* omformulerer Gibbard to av dem betraktelig. Fra å akseptere en negativ semantisk påstand, inntar Gibbard nå en agnostisk posisjon. Ideen om å se bort fra den kognitive statusen til normative og deskriptive dommer motiveres, slik jeg tolker Gibbard, av ønsket om å finne et nytt grunnlag for logikk: uenighet.

Det andre grepet Gibbard gjør er å omformulere den originale positive pragmatiske påstanden. Gibbard går i realiteten vekk fra det tette båndet mellom beslutninger og motivasjon i *Thinking How to Live*. For å vise at

A: «jeg kommer til å gjøre X»

oppfører seg som

B: «jeg bør gjøre X»

velger Gibbard å innføre en type planlegging som, på tross av at den omhandler hva en skal gjøre, likevel ikke er ment å være bestemmende for hvordan en kommer til å handle. Grepet skal, som vi har sett, gi Gibbard tilgang på uenighet med beslutninger.

Omstruktureringen av den positive pragmatiske påstanden synes å redusere forskjellen mellom A og B. Problemet er at det likevel ikke synes å fungere helt.

Gibbard synes fortsatt å ha problemer med å gjøre rede for noen av de aspektene som kjennetegner overbevisningen «jeg bør gjøre X».

Jeg våger meg derfor til å foreslå et tredje grep. Ideen er rett og slett å droppe A og bare fokusere på B.¹⁴¹ Poenget er at grepet ville gjøre det klart at Gibbard kan bruke uenighet på den måten som han allerede gjør. Forslaget innebærer å reintrodusere sannhetsverdier for normative utsagn og kan derfor synes å være en drastisk forandring for Gibbards teori. Men, kanskje kunne Gibbard likevel fortsette med å lokalisere kjernen i teorien sin i den negative pragmatiske påstanden på mer eller mindre den samme måten som han allerede gjør. Det relevante spørsmålet kan, med andre ord, fortsatt være om vi i vår redegjørelse for normative dommer må hevde at de følger egenskaper eller ikke.

Kunne Gibbard fortsette å kalle posisjonen sin ekspressivistisk? Kanskje ikke. Men kanskje er «ekspressivisme» allerede feil navn på Gibbards posisjon. Et bedre kan kanskje være «kvasi-realisme», i den betydningen som Blackburn opprinnelig gav navnet. En kvasi-realist starter fra et ikke-realistisk ståsted, for så å finne at det er mulig å mime de intellektuelle praksisene som skal kjennetegne realisme. Denne karakteristikken synes å passe på Gibbards posisjon så lenge en med realisme mener posisjoner som ikke hevder at normativ diskurs følger egenskaper.¹⁴²

¹⁴¹Scanlon foreslår dette grepet. (2006: 725)

¹⁴²Blackburn og Sinclair foreslår denne karakteristikken. (2006: 705)

6: LITTERATUR

- Anscombe, G.E.M 1958, «Modern Moral Philosophy», *Philosophy*, 33, 26-42.
- 1958, «On Brute Facts», *Analysis* 18, 69-72.
- Ayer, A.J. 1946, *Language, Truth and Logic*, Gollancz, London.
- Blackburn, S. 1988, «Attitudes and Contents», *Ethics* 98, 501-517.
- 1992a, «Wise Choices, Apt Readings», *Ethics*, 102, 342-356.
- 1992b, «Gibbard on Normative Logic», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LII, No. 4, 947-952.
- Blackburn, S. Sinclair N. 2006, «Comments on Gibbard's *Thinking How to Live*», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LXXII, No. 3, 699-706.
- Bratman, M.E. 2006, «*Thinking How to Live* and the Restriction Problem», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LXXII, No. 3, 707-713.
- Darwall, S. Gibbard, A. Railton, P. 1992, «Toward *Fin de Siècle* Ethics: Some Trends», *The Philosophical Review*, Vol. 101, No. 1, 115-189.
- Dreier, J. 1994, «Expressivist Embeddings and Minimal Truth», *Philosophical Studies* 83, 29-51.
- 1999, «Transforming Expressivism», *Nous* 33, No. 4, 558-572.
- 2006, «Disagreeing (about) What to Do: Negation and Completeness in Gibbard's Norm-Expressivism», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LXXII, No. 3, 714-721.
- Ewing, A.C. 1947, *The Definition of Good*, Macmillan, New York.
- Foot, P. 2002, *Virtues and Vices*, Clarendon Press. Oxford.
- 1958, «Moral Arguments», *Mind* 67, 502-513.
- Geach, P. 1960, «Ascriptivism», *The Philosophical Review*, Vol. 69, No. 2, 221-225.
- 1965. «Assertion», *Philosophical Review* 74, 221-225.
- Gibbard, A. 1990, *Wise Choices, Apt Feelings: a Theory of Normative Judgment*, Harvard University Press, Cambridge.
- 1993, «Reply to Railton», *Philosophical Issues*, 4, 52-59.
- 1993. «Reply to Sinnott-Armstrong», *Philosophical Studies* 69, 315-327.
- 1993. «Reply to Blackburn», *Philosophical Issues* 4, 67-73.

- 2002. «Normative and Recognitional Concepts», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LXIV, No1, 151-163.
- 2003, *Thinking How to Live*, Harvard University Press: Cambridge.
- 2006, «Precis of *Thinking How to Live*», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LXXII, No 3, 687-698.
- 2006. «Reply to Critics», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LXXII, No. 3, 729-744.
- Hare, R.M 1981, *Moral Thinking: Its Levels, Method and Point*, Claredon Press, Oxford.
- 1970, «Meanings and Speech Acts», *Philosophical Review* 79, 3-24.
- Horwich, P. 1993, «Gibbards Theory of Norms», *Philosophy and Public Affairs* 22, 67-78.
- 1994, «The Essence of Expressivism», *Analysis* 54, 19-20.
- Kripke, S. 1982, *Wittgenstein on Rules and Private Language*, Harvard University Press, Cambridge.
- MacDowell, J.1978, «Are Moral Judgments Hypothetical Imperatives?», *Proceedings of the Aristotelian Society* (supp. vol), 13-29.
- Mackie, J.L. 1977, *Ethics: Inventing Right or Wrong*, Penguin Books.
- Moore, G.E. 1903, *Principia Ethica*, Cambridge University Press.
- Putnam, H. 1981, *Reason, Truth and History*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Scanlon, T. 1995, «Moral Theory: Understanding and Disagreement», *Philosophy and Phenomenological Research* Vol. LV, 343-356.
- 2006, «Reasons and Decisions», *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol. LXXII, No. 3, 722-728.
- Searle, J. 1962, «Meaning and Speech Acts», *Philosophical Review* 71, 423- 432.
- 1969. *Speech Acts*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Sinnott-Armstrong, W. 1993, «Some Problems for Gibbard's Norm Expressivism», *Philosophical Studies* 69, 297-313.
- 2000, «Expressivism and Embedding», *Philosophy and Phenomenological Research* Vol. LXI. 3, 677-697
- Stalnaker, R.C. 1976, «Possible Worlds», *Nous* 10, 65-75.
- Stevenson, C.L. 1937, «The Emotive Meaning of Ethical Terms», *Mind* 46.

-----1944, *Ethics and Language*, Yale University Press, New Haven.

Quine, W.V. 1969, «Two Dogmas of Empiricism», *Philosophical Review*, 60.

Unwin, N. 2001, «Norms and Negation: A Problem for Gibbard's Logic», *The Philosophical Quarterly*, Vol. 51, No. 202, 60-75.